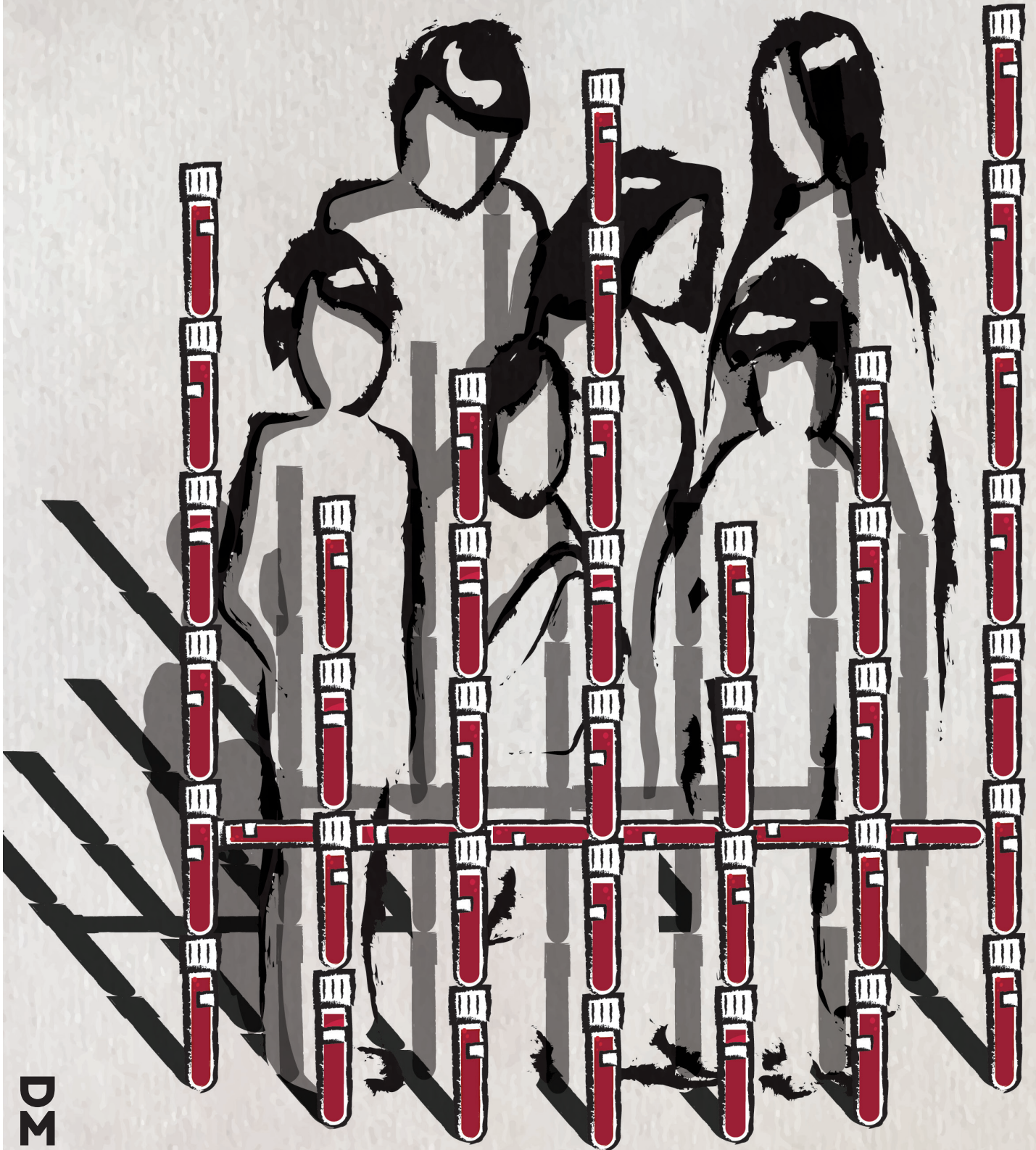

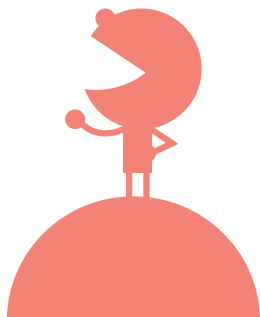
FORSKERFORUM

“AFSKYELIG FORSKNING”

NOVEMBER 2024

KU-forskere anklages for at hjælpe Kina med
undertrykkelsen af minoriteter

Sprogmassakre truer på AU

Medarbejdere på AU Arts er chokerede over et ledelsesforslag om at nedlægge seks sprog- og områdefag. Humaniora-økonomien kan ikke længere bære de små fag, forklarer dekan Maja Horst.

Side 4

Kein Geld mehr?

En særlig pulje til at løfte sprogundervisning på Tysk og Fransk har gjort en stor forskel på KU. Men pengene er ved at løbe ud, og der er ingen nye på vej.

Side 5

Spinkelt

Forskere blev efter Anders Foghs opgør med smagsdommeriet i 2002 sendt uden for døren i ministerierne. Det medvirker til, at nye love i stigende grad bliver til på et fagligt spinkelt grundlag, konkluderer ny rapport.

Side 6

'Etisk afskyeligt': Voldsom kritik af KU-samarbejde med Kina

KU-forskere kritiseres for at udføre DNA-forskning om uighurer og kasakhere, der kan misbruges af de kinesiske politimyndigheder. Universitetet afviser at tage initiativ til at få de omstridte forskningsartikler trukket tilbage.

Side 8

Radikale vil gøre op med kassetænkning

Radikale Venstres forskningsordfører, Stinus Lindgreen, vil øge det offentlige forskningsbudget og give en større andel direkte til universiteterne som basismidler i stedet for til øremærkede formål via forskningsreserven.

Side 13

Forskningsbilleder: Genskabt

Antropologen Christian Vium bruger rekonstruktion af historiske fotografier som metode til at skabe dialog over tid og rum.

Side 16

Kritik: Lovforslag svækker universitetsdemokratiet yderligere

Regeringen vil forenkle, hvordan nye eksterne medlemmer af universiteternes bestyrelser bliver udpeget, men lovforslaget fører til mindre indflydelse til de ansatte og studerende, lyder kritikken.

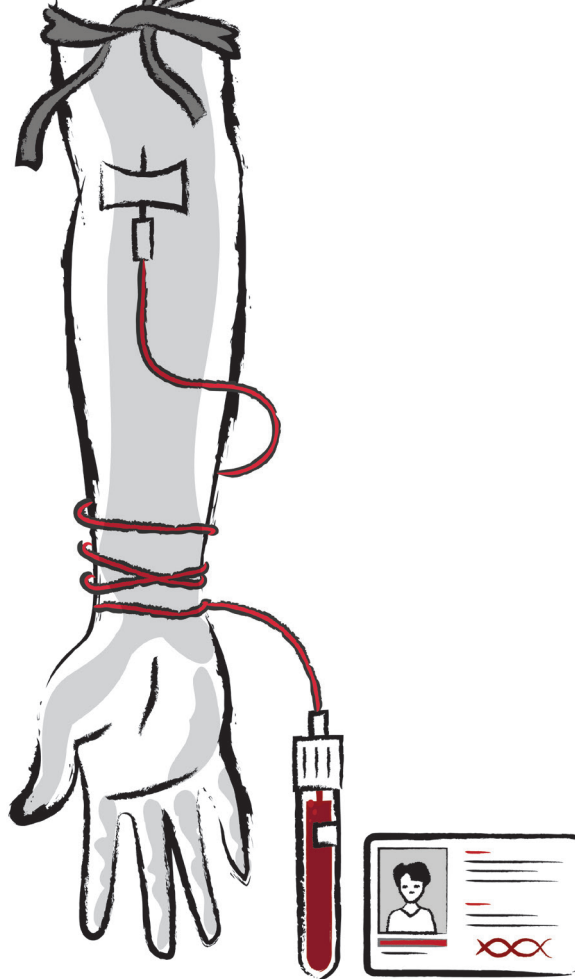
Side 18

KU-professorer kritiserer NVU:

Uredelighedssystemet er blevet en tortur for forskere

Sager om videnskabelig uredelighed trækkes i langdrag, og det skaber frustration og problemer for forskere, der kan vente op til to år på en afgørelse.

Side 22

Vis din ph.d.: 112 – tidsmangel

Hvordan kan man forebygge, at ambulancepersonale får traumer? Det undersøger psykolog Mads Lillethorup Persson i sit ph.d.-projekt på Præhospitalet i Aarhus.

Side 24

Læring: Guldregn over naturvidenskabsdidaktikken

En kæmpe bevilling fra Novo Nordisk Fonden skal finansiere et center dedikeret til at forske i læring i naturvidenskabelige fag på universiteterne.

Side 26

Navne

Side 28

Bagsiden: Husk chokolade – det giver Nobelpriser

Der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem landes forbrug af chokolade og chancen for, at deres indbyggere vinder en Nobelpris. Så hvorfor lade være?

Side 32

For enden af regnbuen

Okonomi er at vælge, hed det for år tilbage i et tv-program, som Bjørn Erichsen var tilrettelægger af og vært for. Pointen er, at samfundsøkonomiske valg ikke er 'naturgivne', men tværtimod politiske valg, der netop kunne have været anderledes. Mantraet i politiske diskussioner er, at man ikke kan benytte de samme midler to gange, men man kan derimod godt vælge at flytte penge fra et indsatsområde til et andet.

Universiteter og forskere har i de senere år måtte sande, at mængden af basisforskningsmidlerne er forholdsvis konstant. Og at politikerne i de senere år i en stadig stigende grad har fyldt penge i egne små cigarkasser – i den såkaldte forskningsreserve.

Årsagerne er flere, men de væsentligste er nok, at forskningsreserven giver politikerne en fornemmelse af at have direkte indflydelse på, hvilke områder der skal udforskes, og at forskernes konkurrence om midlerne giver samme politikere indtryk af, at midlerne anvendes særligt effektivt. Et konkurrencesystem som forskningsreserven skaber glade vindere og triste tabere, der vinker farvel til den investerede arbejdstid (og eventuelt fritid).

Forskningsreserven er igennem en årrække vokset og udgør i indværende år 20 procent af forskningsmidlerne på finansloven. Hvert efterår kan politikerne trimle sammen i store politiske forlig, der fordeler det kommende års midler. Ikke underligt, at politikerne har et ønske om at få direkte indflydelse på, hvad der skal forskes i – men det er alligevel ærgerligt, at de ikke forholder sig til egne begrænsninger og overlader beslutningerne til kyndige. De uheldige konsekvenser af den førte forskningspolitik kan aflæses i, at antallet af indsatspunkter i forskningsreserven vokser år for år. 2024 blev med 43 indsatspunkter, eller rettere små cigarkasser, et nyt rekordår. Og når midlerne fordeles på stadig flere indsatsområder, så er der en risiko for, at det medfører et tilsvarende fald i midler til de enkelte områder. Det er u hensigtsmæssigt og kan gøres bedre – gerne ved at forskningsreserven droppes og i stedet overføres til basisforskningsmidlerne, der tildeles universiteterne.

Dansk Industri fremhæver, ganske rigtigt, at Danmark sækker bag efter for eksempel Sverige, Finland, Tyskland og Østrig, der anvender en stadigt stigende andel af deres bruttonationalprodukt på forskning. Det er et politisk valg, hvor stor en andel af bruttonationalproduktet der skal anvendes på forskning. Dansk Industri har ret i, at de danske politikere må oppe sig og snarest afsætte de nødvendige midler til forskning. En oplagt mulighed er at stoppe modregningen af EU-midler – hvilket måske nok vil være en lille, men ikke ubetydelig forbedring for danske forskere og universiteter. At Dansk Industri betragter forskningspolitikken som en forlængelse af erhvervspolitikken, er naturligvis legitimt og kan vel næppe overraske. Forskningspolitikken er imidlertid for vigtig til at blive overladt til politikere og erhvervsorganisationer. En god forskningspolitik må nødvendigvis bygge på de visioner, den danske befolkning har for fremtiden. Og her er STEM med blandt andet sundhed, grøn omstilling, produktionsteknologi, it, teknologi med mere essentielle områder – men de er ikke og skal ikke være de eneste indsatsområder for en forskningspolitik. Alle hovedområder har behov for et løft, og alle hovedområder skal derfor også tilgodeses i forskningspolitikken.

Hvis en historiker om 100 år skulle få en ubærlig trang til at belyse fortidens forskningspolitik, så vil forskningsreserven med sine stigende bevillingssummer og vidt forgrenede indsatspunkter næppe kunne forbindes til en række sammenhængende strategiske valg. De bedste forskningsprojekter vil naturligvis aftegne sig i klare succeser, der lyser op. Men en forestilling om en sammenhængende forskningspolitik vil være et optisk bedrag. Forskningsreserven er ikke blot et valg, men også et fravalg, der måske kunne have ført til overraskende og nyskabende forskning. ■

“Forskningsreserven er ikke blot et valg, men også et fravalg, der måske kunne have ført til overraskende og nyskabende forskning”

Medlemsblad for DM's universitets- og forskningsinstitutionsansatte. Løsaabonement: IDA, Pharmadanmark, Psykologforeningen og Djøf. Bladets leder skrives på skift af formanden og næstformanden for DM Universitet, Forskning og Uddannelse. Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter. Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktør:
Troels Kølhn tko@dm.dk

Redaktionelle medarbejdere:
Redaktør **Claus Baggersgaard** cbl@dm.dk,
Journalist **Lasse Højsgaard** lah@dm.dk.

Øvrige henvendelser:
Sekretær Sidse Rølle Jakobsen srj@dm.dk

Redaktionens adresse:
Forskerforum
Peter Bangs Vej 30,
2000 Frederiksberg,
telefon: 38 15 66 55

Oplag: 4.700 eks.
Udkommer 6 gange i 2024

Forsideillustration:
Stinne Varming Larsen

Design:
Julie Frølich og Sune Ehlers/River

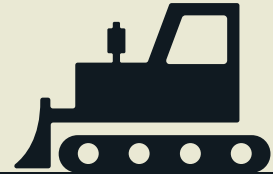
Næste udgivelse:
13. december 2024

SPROGMASSAKRE TRUER PÅ AU

Medarbejdere på AU Arts er chokerede over et ledelsesforslag om at nedlægge seks sprog- og områdefag. Humanioraøkonomien kan ikke længere bære de små fag, forklarer dekan Maja Horst.

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

I en tid, hvor stort set alle er enige om vigtigheden af sprogkompetencer, står Aarhus Universitet (AU) klar med endnu en pind til de akademiske sproguddannelsers ligkiste.

For at leve op til kandidatreformens krav om dimensionering foreslår ledelsen af Arts-fakultetet en række ændringer, herunder at nedlægge seks bacheloruddannelser i sprog- og områdestudier. I stedet skal de faglige kompetencer bruges i en ny uddannelse – ‘globale studier uden sprogkrav’.

Det er fagene japanstudier, kinastudier, arabisk- og islamstudier, ruslandstudier, brasilianske studier og indien- og sydasienstudier, som Arts-ledelsen foreslår at lukke.

Forslaget er blevet modtaget med chok af de tilknyttede forskere.

“Det er respektløst at foreslå vores områder fuldstændig udaderet på den måde,” siger Mette Thunø, lektor i kinastudier.

I den helhedsplan, AU Arts offentliggjorde 18. september, hedder det, at faglighederne skal bevares, men indgå som basis for den nye, fælles uddannelse, som skal give de studerende “viden og velfunderede analytiske kompetencer inden for aktuelle regionale udviklinger, agendaer og deres globale samspil”.

SPROGET ER KERNEN I FAGENE

Forslaget vidner om manglende forståelse for fagene, mener Mette Thunø. For sproget er grundlaget for den kulturelle og samfundsmæssige viden om områderne. Og hvis man fjerner sproget, er det ikke det samme fag.

“Vi kan ikke se os selv i de discipliner, hvis man skræller sproget af. Vi anerkender, at sprogundervisning er med til at gøre studierne dyrere, men det er svært at se, at man kan beholde vidensområderne uden sproget,” siger hun.

Peter Bugge, lektor og tillidsrepræsentant for VIP’er på de berørte områdestudier, er også skeptisk over for ideen om, at seks uddannelser kan rummes i én.

“Jeg tror på, at en uddannelse er nødt til at have en klart defineret metode eller et klart defineret genstandsfelt. Har den hverken metoden eller genstandsfeltet, bliver det en basisuddannelse – tre år med ‘noget om verden,’” siger han.

Selv om forskerne kan fortsætte, tror han ikke på, at forskningsfelterne på sigt vil overleve, hvis de ikke går hånd i hånd med en uddannelse.

“Uden en uddannelse som finansielt grundlag vil man få et prekariat af forskere, der hopper fra bevilling til bevilling. Så hvis uddannelsen forsvinder, forsvinder vidensfeltet også over tid,” fortæller Peter Bugge.

INGEN ‘GYNGER OG KARRUSELLER’ PÅ HUMANIORA

AU Arts’ dekan Maja Horst slår fast, at det på ingen måde er med glæde, at hun nu lægger op til at nedlægge de seks områdestudier. Det er en ond cocktail af dimensioneringskrav og lav søgning, der gør det nødvendigt.

“Hovedproblemet er, at vi har været udsat for en hel del beskæringer. Det har gjort, at vi nu har for mange uddannelser, der er for små, så uddannelseslandskabet som helhed ikke hænger økonomisk sammen,” siger hun.

Både politikere, erhvervsliv og en masse andre opfordrer kraftigt til, at I bevarer sprogfagene. Hvorfor kan I ikke efterleve det ønske?

“Det er jeg helt med på, og jeg ville gerne beholde alle de her sprog. Problemet er, at der før i tiden var en del store fag på fakultetet, som hjalp til at bære den samlede økonomi. Men hvor der før var ‘gynger og karruseller’, er der ikke rigtig den mulighed mere,” forklarer Maja Horst.

Hun pointerer, at der kun er tale om et forslag til en helhedsplan, og at hun er meget interesseret i andre forslag til omorganisering af uddannelserne.

Hvis det ender med, at AU lukker de seks fag, vil det være endnu et stort tilbageslag for fremmedsprogsligheden i Danmark, konstaterer Brian Arly Jacobsen, lektor på Københavns Universitet og formand for DM Universitet.

“Det er med til at understrege en udvikling, hvor sprogfagene bliver lukket ned på alle universiteter, og det er rigtig trist. Og vi ved erfaringsvis, at når man lukker fag i den ene ende af landet, så finder de unge noget andet at studere, og så bliver det faglige miljø simpelthen bare udtyndet,” siger han.

Den endelige beslutning om uddannelsesændringer på AU Arts skal træffes i marts 2025. ■

Læs
artiklens
fulde version

KEIN GELD MEHR?

En særlig pulje til at løfte sprogundervisning på Tysk og Fransk har gjort en stor forskel på KU. Men pengene er ved at løbe ud, og der er ingen nye på vej.

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Penge løser ikke alle problemer. Men de hjælper meget. Sådan konstaterer Lisbeth Verstraete-Hansen, leder af Institut for Engelsk, Germansk og Romansk på Københavns Universitet (KU), omkring den bevilling på i alt 40 millioner kroner, som politikerne i slutningen af 2021 gav til indsats, der skulle gøre tysk- og franskuddannelser på videregående uddannelser bedre og mere attraktive.

11 af de 40 millioner er blevet brugt på flere undervisningstimer på universiteterne. Og det har gjort en stor forskel.

“Vores evaluering viser, at de studerende er meget positive over for den ekstra sprogindsats. De føler sig mere trygge i forhold til at bruge sproget, og det giver dem samtidig bedre forudsætninger for at arbejde med vidensdelen af uddannelsen,” fortæller hun.

At læse tysk eller fransk på universitetet handler ikke blot om at lære at tale og forstå et sprog. Der er et stort pensum af tekster, som fylder en stor del af uddannelsen. Og derfor har ressourcerne ikke været til det omfang af sprogindlæring, som der reelt har været ønske om og behov for.

“De studerende sagde selv, at de havde behov for både at blive bedre til at producere sproget – altså tale og skrive – og at læse og forstå det. De ville gerne havde det skemalagt, men de var også klar til at tage en del af ansvaret på sig selv igennem selvstudier,” fortæller Lisbeth Verstraete-Hansen.

BOOST-FASE GIVER GODT AFSÆT

Konkret har man på instituttet indført en fireugers ‘boost-fase’ ved indgangen af studiet med rigtig meget sprogfærdighedstræning. Ydermere er der løbende ekstra sprogfærdighedstræning, der relaterer sig til den øvrige undervisning – for eksempel kan undervisningen i litteratur blive suppleret af sprogundervisning, der arbejder fokuseret med indholdet i litteraturkurset.

Et andet tiltag, der er blevet mulighed for, er, at man niveauideler holdene i dele af undervisningen, sådan at man bliver gruppet med studerende på nogenlunde samme sprogniveau som en selv.

Endelig nævner Lisbeth Verstraete-Hansen også en ressourcebank til selvstudier, en mentorordning og forsøg med ny sprogteknologi til didaktisk understøttelse.

“Det har ikke været sådan, at vi fandt den gyldne form på dag ét. Det har også været sådan lidt *trial-and-error*. Og underviserne har lært meget af hinanden på tværs af tysk og fransk. Så det har været et reelt udviklingsarbejde,” siger Lisbeth Verstraete-Hansen.

Selv om indsatsen ikke vender de dalende søgetal nu og her, tror hun på, at det vil give pote på den lange bane.

“Der vil komme dygtigere kandidater ud i den anden ende, for eksempel undervisere, som vil bringe nye perspektiver ind i undervisningen i de her sprog. Det er jo ikke bare sprogfærdigheden, men også måden til at arbejde bevidst med den, der bliver løftet.”

VIL HAVE PERMANENT LØSNING

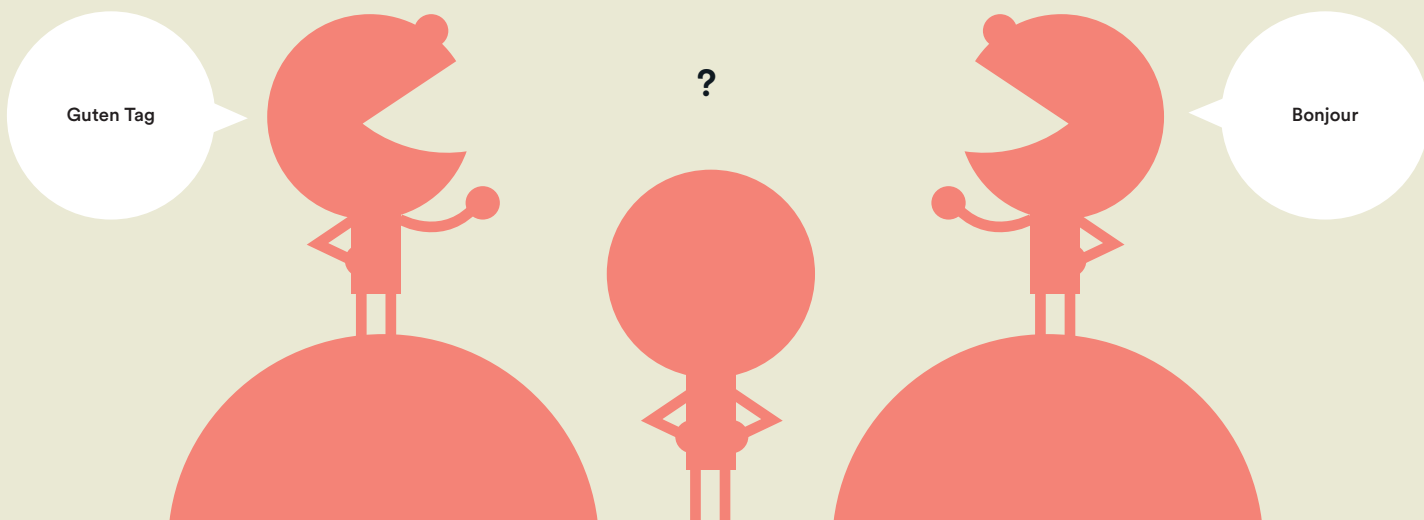
Imidlertid er der opstået tvivl om, hvorvidt den ekstra sprogindsats kan fortsætte. Ifølge den politiske aftale er midlerne blevet afsat til en indsats over tre år fra og med 2022. Men i regeringens finanslovsforslag for 2025 er der ingen midler afsat.

Og uden nye midler kan indsatsen ikke opretholdes.

“Vi kommer til at mangle ressourcer, for pengene er jo gået til at betale for de ekstra aktiviteter. Så den her kvalitetskurve risikerer kun at komme et par årgange til gode, inden den kommer til at dale igen,” siger Lisbeth Verstraete-Hansen.

Udsigten har fået humanioradekanerne på Aarhus Universitet og Københavns Universitet, henholdsvis Maja Horst og Kirsten Busch Nielsen, til at kræve, at politikerne vågner op til dåd.

“Det vil være ærgerligt at sætte det, der allerede er opnået, over styr. Skal vi for alvor løse sprogkrisen, kræver det en varig finansiering af ekstra undervisnings- og praksistimer på alle fremmedsprogsgang på universiteterne. Hvis det står til os, bør løsningen gøres permanent enten via et taxameterløft til sproguddannelserne eller som en selvstændig del af finansloven,” skriver de i en kronik i Altinget. ■

SPINKKELT

Forskere blev efter Anders Foghs opgør med smagsdommeriet i 2002 sendt uden for døren i ministerierne. Det medvirker til, at nye love i stigende grad bliver til på et fagligt spinkelt grundlag, konkluderer ny rapport.

Af CLAUS BAGGERSGAARD
cbl@dm.dk

2011 fremhævede den verdensberømte amerikanske politolog Francis Fukuyama Danmark som et mønstereksempel på, hvordan man skruer et fagligt velfunderet embedsværk sammen, men grundlaget for Danmarks rolle som mønstereksempel er langsomt ved at smuldre.

Politiske beslutninger bliver nemlig ikke længere altid truffet på et fagligt kvalificeret grundlag, og det kan føre til dyre og meget ineffektive løsninger for samfundet, mener Peter Harder, formand for Videnskabernes Selskabs Komité for Myndighedsbetjening og professor emeritus på Københavns Universitet.

Komitéeen har netop udgivet rapporten 'Plads til forbedring: forskningsbaseret viden og politik 2024'. Rapporten handler om både den videnskabelige og den administrative side af problemet, altså dels vilkårene for den forskningsbaserede viden, som forskerne på universiteterne leverer til ministerierne om vandmiljø, transport, byggeri, veterinærforhold, folkesundhed og meget andet, dels den måde, viden behandles på i det politisk-administrative system.

Med andre ord om, hvad der sker med eksperternes input, som politikerne burde gøre brug af, når de laver nye love og regler.

OPGØR MED SMAGSDOMMERE

Ifølge Peter Harder har det været et bevidst politisk valg at svække systemet, der organiserer, hvordan og hvornår eksperter rådgiver ministerierne.

Det startede med daværende statsminister Anders Fogh Rasmussens nytårstale i 2002, hvor han gik til kamp mod "et sandt

Den satiriske britiske tv-serie 'Javel, hr. minister' og senere 'Javel, hr. statsminister', der blev vist i dansk tv fra 1982, handler om det politiske spil mellem ministeren Jim Hacker (Paul Eddington), til venstre, hans departementsråd Sir Humphrey Appleby (Nigel Hawthorne), til højre, og ministersekretær Bernard Woolley (Derek Fowlds) i midten.

FOTO: NFRITZAU SCANPIX

vildnis af statslige råd og nævn og institutioner, der er skudt op overalt, hvoraf mange har udviklet sig til statsautoriserede smagsdommere, som fastslår, hvad der er godt og rigtigt på forskellige områder", sagde han i nytårstalen.

Det administrative slag blev sat ind i 2007, hvor Fogh-regeringen besluttede, at sektorforskningsinstitutionerne skulle udskilles fra ministerierne og fusioneres med universiteterne. Indtil da havde de været under hver deres respektive fagministerier, men nu blev forskere og embedsfolk med faglig indsigt i deres område smidt ud af det politiske maskinrum. Officielt lød begrundelsen, at det skulle øge fagligheden og forskernes uafhængighed, men det handlede også om, at politikerne ville have lov til at føre politik uden at blive forstyrret af de irriterende forskere, der kom rendende med al deres viden, siger Peter Harder.

"Der var en decideret uvilje mod forskerne. Politikerne ville

have politisk manøvrerum, hvilket på sin vis er forståeligt, da der i befolkningen er en vis utålmodighed med politiske processer og stærke ledere, der kan handle og har vind i sejlene. Men det betyder, at forbindelseslinjen mellem forskerne og politikerne er blevet svækket,” siger Peter Harder.

Han understreger, at pointen ikke er, at politikerne altid skal gøre, hvad videnskaben siger, for så ville vi ende med et teknokrati i stedet for et demokrati, men de skal vide, hvad forskerne siger.

Det skal derfor heller ikke være muligt at omtolke vidensgrundlaget i politisk belejlig retning, som det skete i forbindelse med gyllegate-sagen. Det skal sikres, at det faglige grundlag altid lægges åbent frem, efter at der er indgået et politisk forlig, lyder en af anbefalingerne fra komitéen.

GENERALISTER HAR OVERTAGET

Der er i dag langt færre embedsfolk med en faglig viden om det område, de administrerer. Ifølge rapporten er andelen af generalister, altså politologer, jurister og økonomer, i ministerierne således gået fra 56 procent i 2011 til 74 procent i 2021, mens andelen af fagligt uddannede er næsten halveret. Samtidig er bevillingerne til den myndighedsrådgivende forskning blevet skåret med to procent om året siden 2016.

Jørgen Grønnegård Christensen, professor emeritus fra Aarhus Universitet, der er aktuell med bogen ‘Embedsfolk’, var en af talerne ved seminaret, Videnskabernes Selskab afholdt den 20. september i forbindelse med offentliggørelsen af rapporten. Her bekræftede han, at fagspecialisterne i toppen af ministeriernes styrelser i høj grad er blevet erstattet af generalister med en uddannelse ofte som jurist, økonom eller i statskundskab, der har, hvad Jørgen Grønnegård Christensen kalder ‘Bürowissen’, altså viden om at navigere i en politisk styret organisation.

Embedsmænd sidder kort tid og flytter meget rundt, så de heller ikke når at opsamle erfaring fra ministeriets ressortområde på samme måde som tidligere.

Tidligere havde fagministrene også mere at skulle have sagt over deres ressortområder, men magten er nu i højere grad blevet koncentreret i Finans- og Statsministeriet samt i de centrale økonomi- og koordinationsudvalg, hvor topministrene sidder. Ydermere har mange af lederne i en hel række forskellige ministerier og styrelser en fortid i enten Finans- eller Justitsministeriet.

Jørgen Grønnegård Christensen er derfor bekymret for, om de faglige kompetencer er til stede i departementerne, og foreslår etableringen af flere uafhængige institutioner i stil med Det Økonomiske Råd og Klimarådet. Det skal styrke fagligheden, og institutionerne kan lettere forholde sig kritisk til den siddende regerings politik.

STÅR PÅ GYNGENDE GRUND

Blandt talerne var også Radikale Venstres politiske leder, Martin Lidegaard. Han oplever, at der er politisk vilje til at lytte til for-

Anbefalinger

1. Det langsigtede vidensberedskab for myndighedsrettet forskning bør sikres – mens tid er.
2. Der bør i samarbejde mellem universiteter og myndigheder sikres rammer, der gør det attraktivt at gå ind i myndighedsrettet forskning.
3. Det bør sikres, at det faglige beredskab i ‘aftagerministerierne’ er tilstrækkeligt til at udnytte den forskningsbaserede rådgivning hensigtsmæssigt.
4. Der bør rettes op på den generelle svækkelse af faglige kvalifikationer i centraladministrationen.
5. Ministerierne bør sikre sig bedre imod, at faglig viden sorteres fra i beslutningsgrundlaget.
6. Det faglige grundlag for regeringsbeslutninger bør være offentligt, når først beslutningen er truffet.
7. Ledelsespraksis på universiteterne bør indrettes på en måde, der sikrer, at selv-censur forhindres, og den oplevede frygt for repressalier fjernes.
8. Der skal sikres bedre muligheder for at få et samlet billede af relevant forskningsbaseret viden.

skerne, da man som lovgiver har behov for at stå på en så fagligt sikker grund som muligt, når man træffer vidtrækkende beslutninger, for eksempel i forbindelse med investeringer i den grønne omstilling.

“Men jeg har en generel fornemmelse af, at vi i dag står på mere ‘shaky ground’ end i mange år. Forandringshastigheden er speedet op. Det går rasende hurtigt, og det er svært at hive den forskningsbaserede viden ind, fordi der ikke er tid,” sagde han.

Ud over den teknologiske udvikling pegede han på et forandret mediebillede, hvor trykket på centraladministrationen er mangedoblet. Vælgerskaren er blevet mere flygtig, og befolkningen kræver, at politikerne handler her og nu. Desuden er fagligheden presset i ministerierne, og der er sket en centralisering af magten i de koordinerende ministerier, hvor økonomiske hensyn vinder over faglige hensyn i ni ud af ti tilfælde. Alt sammen medvirker til, at den faglige viden har fået dårligere kår, mener han.

BLIVER BEDT OM AT REGNE BAGLÆNS

Også Connie Hedegaard, der har en fortid som klimaminister, EU-kommissær og formand for Aarhus Universitets bestyrelse, oplever, at det faglige grundlag for politiske beslutninger er blevet svækket. Som eksempel nævnte hun, at tre ud af fire ansatte i Miljøministeriet har under tre års anciennitet. Det gør, at forskere kan mangle nogle at gå i faglig dialog med i ministerierne, mener hun.

Hun forstår, hvis det ikke længere opleves som særligt attraktivt for fagspecialister at søge ind i ministerierne, fordi der er et overload af information og pres fra særinteresser, der er blevet stærkere og dygtigere. Det er måske heller ikke interessant for en fagperson “for tit at få besked på at få tingene til at passe ind i nogle på forhånd tilrettelagte skabeloner”, sagde hun.

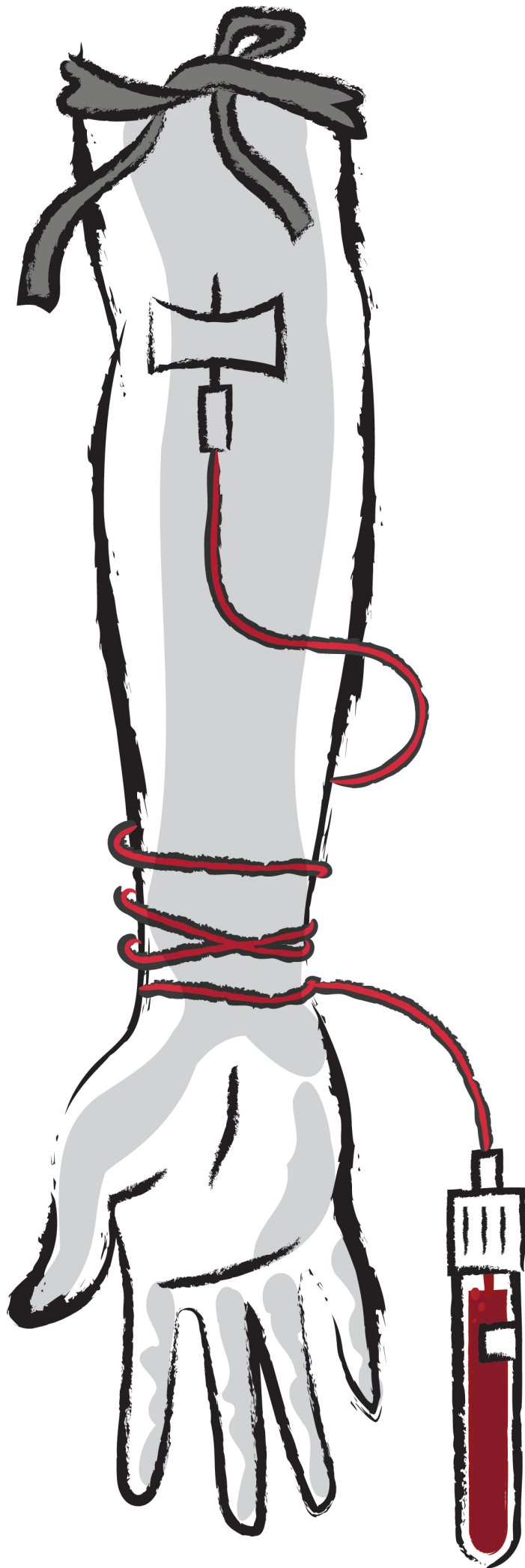
“Det er ikke, fordi der mangler viden, men der findes masser af viden, der ikke bliver lagt frem for dem, der træffer beslutningerne. Det er ikke af ond vilje fra embedsfolkene, men når man taler med folk i centraladministrationen, er det mit indtryk, at de i stigende grad bliver bedt om at regne baglæns fra, hvad man allerede har besluttet politisk. Politikerne har ikke ønsket at lytte til den viden, der kommer ind, og faglige forbehold forsvinder på mystisk vis undervejs i processen i ministeriet,” sagde Connie Hedegaard.

Connie Hedegaard har efterfølgende over for Forskerforum præciseret, at hun ikke mener, at embedsmænd bevidst holder informationer til-

bage fra politikerne.

“Min pointe var snarere, at politikere ofte ikke har den opdaterede viden fra forskerne foran sig, når de træffer beslutninger – og ja, det har noget med ‘systemet’ at gøre, men også at det kræver noget af forskerverdenen at sikre, at den viden, man måske producerede for et stykke tid siden, bringes i spil, når der er brug for den i forhold til den politiske proces. Det er altså en udfordring, der går begge veje,” skriver hun.

Hun foreslog som en mulig løsning at indføre et system, som det kendes fra EU, med en videnskabelig rådgiver, der kan hentes ind, når der er brug for det i forbindelse med et emne. Det kunne sikre, at forskningsbaseret viden blev integreret tidligere i beslutningsprocesserne. ■

'AFSKYELIG' FORSKNING

KU-forskere kritiseres for at udføre DNA-forskning om uighurer og kasakhere, der kan misbruges af de kinesiske politimyndigheder. Universitetet afviser at tage initiativ til at få de omstridte forskningsartikler trukket tilbage, mens medforfatter undrer sig over den hårde kritik.

Illustration
STINNE VARMING LARSEN

Der var fint besøg på Xinjiang Police College i 2017. En kinesisk ph.d.-studerende på Retsmedicinsk Institut på Københavns Universitet (KU) var for en stund vendt hjem til Kina, hvor han "udvekslede erfaringer med unge lærere fra hele skolen" og fortalte, at han "ville leve op til forventningerne fra universitetets ledere og kolleger, studere flittigt, vende hjem til Kina så snart som muligt og 'tjene sit fædreland'". Det fremgår af et maskinoversat arkiveret opslag på XPC's hjemmeside.

Nu lyder anklagen, at KU har samarbejdet med de kinesiske myndigheder om forskning, der kan bruges til at overvåge og forfølge folkeslagene uighurer og kasakhere. Det er sket ved brugen af DNA-prøver i forbindelse med fire videnskabelige artikler fra den ph.d.-studerende med forskere fra Københavns Universitet (KU) som medforfattere.

Afsenderen af de alvorlige anklager er den belgiske professor i DNA og kunstig intelligens Yves Moreau, der har haft en mail-udveksling med Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet på KU, der afviser at "foretage yderligere tiltag".

"Det er en forbløffende udmelding fra et universitet. Det er ærligt talt rystende," lyder det fra professoren, der har gjort det til sin mission at få tilbagetrukket en række forskningsartikler om forfulgte kinesiske mindretals DNA, som han mener bryder med

videnskabsetiske retningslinjer. Et arbejde, han tidligere på året fik en pris og €200.000 for af den tyske Einstein Foundation.

I Xinjiang-provinsen, hvor den ph.d.-studerende var tilknyttet, anslår menneskerettighedsorganisationer, at op mod én million uighurer er sendt i såkaldte 'genopdragelseslejre', og hundredtusinder er blevet idømt fængselsstraffe eller overvåges intenst med politiets hjælp. Anklager, som Kina har afvist.

Xinjiang Police College er i dag sortlistet af USA på grund af involvering i undertrykkelse af blandt andre uighurerne. En video på YouTube fra Xinjiang Police College giver da også en fornemmelse af, at stedet er knyttet til politigerningen af mere end navn. Her synger uniformsklædte kinesere en poetisk sang om at samarbejde og løbe mod lyset til dækbilleder af alt fra noget, der ligner militærparader, til videnskabelige undersøgelser ved computere og mikroskoper, ligesom de træner skydeøvelser med VR-briller og rappeller ned ad bygninger.

"Sagen på KU er en af de værste, jeg har set. Både på grund af tilknytningen til kinesiske politimyndigheder og i forhold til hvor brugbar forskningen er til at forfølge minoriteter. Forskningen er etisk afskyelig," lyder det fra Yves Moreau.

Indtil videre har hans og andres arbejde ført til, at 32 forskningsartikler om kinesiske mindretal er blevet trukket tilbage – og han ser gerne, at tre artikler fra Københavns Universitet bliver de næste i rækken. En fjerde fra flere af de samme forskeres hånd blev allerede trukket tilbage i september 2023. Det skete på baggrund af en afsløring fra Jyllands-Posten. Avisen viste, at en godkendelse til at udtage prøver på Østerbro i København i virkeligheden var blevet brugt til indsamling af DNA-prøver fra de to undertrykte folkeslag i Xinjiang-provinsen.

Forskerforum har uden held forsøgt at få kontakt til den forhen-værende ph.d.-studerende. Men Claus Børsting, seniorforsker og medforfatter til alle artiklerne, stiller sig uforstående over for kritikken.

“Det her projekt har ikke noget som helst med undertrykkelse af uighurer at gøre,” siger han.

KU NÆGTER AT GRIBE IND

Efter en artikelserie i Jyllands-Posten i 2020, der satte fokus på artiklerne, udtalte Københavns Universitet, at man ville afvente en undersøgelse af de rejste etiske bekymringer vedrørende forskningen. De videnskabelige tidsskrifter tilknyttede en kommentar til artiklerne med et “redaktionelt udtryk for bekymring”, hvor det blev bemærket, at der var rejst spørgsmål om etikken. Ved to af artiklerne informerede tidsskriftet om, at der pågik en undersøgelse på KU, som man ville afvente resultaterne fra og derefter træffe passende redaktionelle foranstaltninger, når universitetet havde meddelt sine konklusioner.

Kommentarerne står stadig ved artiklerne i dag, men nu kan Forskerforum berette, at KU i en mailudveksling med Yves Moreau fra sensommeren 2024 har bekræftet, at man ikke har i sinde at iværksætte yderligere tiltag i forhold til artiklerne. Medforfatteren

Yves Moreau, professor i DNA og kunstig intelligens.

Claus Børsting husker også, at han mundtligt blev meddelt, at sagen var lukket, tilbage i 2022.

Hans Bräuner, prodekan for forskning på Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, skriver til Yves Moreau, at det er deres opfattelse, at forskningen er udført i overensstemmelse med den gældende lovgivning på det tidspunkt.

“Universitetet har derfor ikke til hensigt at tage yderligere skridt vedrørende din henvendelse om disse artikler,” afslutter mailen på engelsk.

Hans Bräuner skriver til Forskerforum, at han ikke har mulighed for at stille op til interview, men han forklarer i mailen, at fakultetet flere gange har skrevet til det ene tidsskrift for at få afklaret baggrunden for tidsskriftets kommentar.

“Tidsskriftet har endnu ikke svaret på vores henvendelse, hvorfor vi stadig afventer at få afklaret, hvilke informationer de måtte ønske fra os.”

Han skriver samtidig, at der har været dialog med det andet tidsskrift, “hvor fakultetet og Videnskabsetisk Komité har svaret på de spørgsmål, tidsskriftet har rejst”.

ELSEVIER, der er forlaget bag tidsskriftet, hvor to af artiklerne er blevet bragt, skriver til Forskerforum, at de vil række ud til KU og “tage de nødvendige skridt for at rette oplysningerne, hvis det er påkrævet”. Det andet tidsskrift er ikke vendt tilbage inden deadline.

Det er et tidsskrift, der i sidste ende kan vælge at trække en artikel tilbage. Men en institution kan opfordre til at gøre det – og det er det, KU nu har afvist at gøre.

Yves Moreau kalder den udmelding ‘ry-stende’.

“Forskningsetik handler ikke kun om at overholde lovens formaliteter – det går langt ud over det. Og når der åbenlyst er så enormt mange etiske problemer med de her studier, er det en forbløffende udmelding. Det føles, som om universitetet har tænkt, at nu hvor forskeren med de mest problematiske tilknytninger til Kinas myndigheder ikke længere er tilknyttet universitetet, så er sagen ovre,” siger han med henvisning til den kinesiske forsker, der forlod sin stilling som postdoc på Københavns Universitet i 2020.

FORSKNING KAN MISBRUGES TIL OVERVÅGNING

Konkret har KU-forskerne foretaget en række undersøgelser af en kommerciel DNA-test fra en amerikansk producent for at analysere genetisk variation blandt hundredvis af uighurer og en større gruppe kasakhene. Det retsgenetiske formål er at kunne identificere forbrydere.

Under tiden på KU fastholdt den kinesiske forsker forbindelserne til Xinjiang Police College, som han var uddannet fra. XPC støttede forskningen økonomisk, og den ph.d.-studerende fremgår i flere artikler som tilknyttet den kinesiske institution. En af artiklerne er desuden publiceret i et tidsskrift fra Oxford University Press, der er finansieret af Kinas justitsministerium.

Bemærkelsesværdigt er også, at de videnskabelige artikler udkom mellem 2017 og 2020.

For i 2019 – året inden den seneste artikel – stoppede den amerikanske producent af DNA-testen med at sælge og servicere udstyr til politiet i Xinjiang. Det skete blandt andet,

“FORSKNINGSETIK HANDLER IKKE KUN OM AT OVERHOLDE LOVENS FORMALITETER – DET GÅR LANGT UD OVER DET”

YVES MOREAU, PROFESSOR I DNA OG KUNSTIG INTELLIGENS

efter at Human Rights Watch i samarbejde med Yves Moreau gennem offentlige udbudsdokumenter dokumenterede indkøb i en skala, der sandsynliggjorde kinesiske bestræbelser på at oprette en DNA-database i Xinjiang-provinsen.

Medforfatteren Claus Børsting forklarer, at der ikke var noget, der fik dem til at bremse artiklerne på det tidspunkt, fordi de “ikke mente, at der var noget i vejen med dem”.

Yves Moreau ser særligt to måder, forskningen kan misbruges til at undertrykke et etnisk mindretal som uighurerne på. Dels bliver det lettere at finde og identificere konkrete personer, man måtte mene har begået noget, myndighederne ikke bryder sig om. Dels spredes der også med sådan en teknologi en frygt for overvågning i befolkningen.

Den kritik stiller Claus Børsting sig uforstående over for.

“Vi arbejder med retsgenetik, hvor man bruger videnskab til at retsforfølge kriminalitet. Hvordan man bruger de typer oplysninger, kommer an på situationen. Det ville sikkert også kunne bruges til uetiske formål, men så er man retsgenetisk uprofessionel – og det var slet ikke fokuspunktet for vores forskning.”

Men har man ikke et særligt ansvar for at tænke på, at den forskning kan misbruges af de kinesiske myndigheder?

“Jeg kan ikke fortælle dig, hvad de kinesiske myndigheder laver. Du må snakke med dem om, hvordan de bruger sådan nogle undersøgelser. Men det ville være uprofessionelt.”

MENINGSLØST SAMTYKKE

Yves Moreau sætter desuden spørgsmålstegn ved, om det overhovedet kan lade sig gøre at give et frit og informeret samtykke til blodprøveindsamling, som forskning kræver i sådan en situation.

Projektet angiver, at uighurerne har givet samtykke, men hvor-

dan dette er sket, er uklart. Niels Morling, den ledende forsker fra Retsmedicinsk Institut ved Københavns Universitet, har tidligere udtalt, at de danske regler er blevet fulgt, og at man har haft tillid til de kinesiske samarbejdspartnere. Ifølge Claus Børsting var det den ph.d.-studerende, der har uighurisk baggrund, der foretog DNA-indsamlingerne. Han forklarer samtidig, at han var blevet oplært i, hvordan man indhenter informeret samtykke, i Danmark.

Men den forklaring er langt fra overbevisende for Yves Moreau.

“Ja, den enkelte uighur har underskrevet et stykke papir, hvor vedkommende giver samtykke. Men kan man overhovedet bruge det til noget, når vi har at gøre med et systematisk undertrykt folk, der bliver forfulgt af de selvsamme myndigheder, som forskerne er forbundet til?”

En skepsis, der deles af Maya Wang, Human Rights Watchs senioranalytiker for Asien, der om forskningen til The Guardian har udtalt, at “givet hvor tvangspræget det samlede miljø har været for uighurerne, er det ikke rigtig muligt for uighurer at sige nej”.

Yves Moreau lægger samtidig vægt på den informerende del. For han mener ikke, at man alene ville skulle informere om skaden, forskningen kan påføre dem som individ, men også det forfulgte mindretal mere bredt.

“Så hvis det skulle leve op til de krav, skulle de kinesiske forskere fortælle forsøgspersonerne, at den her forskning ikke alene kan bruges til at forfølge dem som individer, men også uighurer. Det er svært at forestille sig, at det er sket.”

“Skal vi tro på, at de er blevet fuldt ud informeret om de mulige konsekvenser af forskningen og føler sig helt frie til at sige nej?” spørger han.

Niels Morling, er ikke vendt tilbage på Forskerforums henvendelse.

Claus Børsting mener, at forsøgspersoner ‘selvfølgelig’ har kunnet afgive samtykke.

“Prøverne stammer fra frivillige donorer og foregår primært i 2015 – før undertrykkelsen af minoriteterne mig bekendt for alvor kommer i gang. Den ph.d.-studerende har fortalt, at han spurgte om lov og fik det, efter at han havde fortalt om projektet. Men der er selvfølgelig noget i det med at være en etnisk minoritet,” medgiver han.

“Jeg kunne særligt forestille mig, at det ville være noget andet efter 2017, hvor der kom mere udbredt bekymring for undertrykkelse hos uighurerne,” siger han.

De omdiskuterede artikler

Analysis of 16 autosomal STR loci in Uyghur and Kazakh populations from Xinjiang, China

H Simayijiang, V Pereira, C Børsting, N Morling
Forensic Science International: Genetics 40, e262-e263
10.1016/j.fsigs.2017.09.199

Analysis of 16 autosomal STR loci in Uyghur and Kazakh populations from Xinjiang, China

H Simayijiang, V Pereira, C Børsting, N Morling
Forensic Science International: Genetics Supplement Series 6, e537-e538
10.1016/j.fsigen.2019.02.008

Sequencing of human identification markers in an Uyghur population using the MiSeq FGxTM Forensic Genomics System

Simayijiang H, Morling N, Børsting C.
Forensic Sci Res. 2020 Sep 10;7(2):154-162
10.1080/20961790.2020.1779967

Er allerede blevet trukket tilbage

RETRACTED: Analysis of Uyghur and Kazakh populations using the Precision ID Ancestry Panel

Simayijiang H, Børsting C, Tvedebrink T, Morling N.
Forensic Sci Int Genet. 2019 Nov;43:102144.
10.1016/j.fsigen.2019.102144

MISTÆNKELIGE FORBINDELSER

Den kinesiske forsker er i dag hverken tilknyttet Københavns Universitet eller Xinjiang Police College, men forbindelserne til de to medforfattere på artiklerne er ikke forsvundet. I februar var de således medforfattere på en fælles artikel om DNA i den danske og grønlandske befolkning. Claus Børsting forklarer, at det er på baggrund af arbejde, som han udførte, inden han rejste fra København i 2020.

Professor Niels Morling, der også er medforfatter, har desuden være involveret i det såkaldte Silk Road Forensic Consortium, som havde til formål at fremme Kinas retsgenetiske forskning i forbindelse med Belt and Road-initiativet. Herigennem har han været oplægsholder og deltager i konferencer, der delvist var finansieret af det kinesiske justitsministerium og BGI Group – en forkortelse for Beijing Genomics Institute.

Den kinesiske forsker var ifølge en videnskabelig artikel i sommer blandt andet tilknyttet selvsamme BGI – en kontroversiel virksomhed for kortlægning af gener, som både KU og Aarhus Universitet tidligere på året afbrød samarbejdet med efter samråd med Politiets Efterretningstjeneste og Uddannelses- og Forsk-

“JEG KAN IKKE FORTÆLLE DIG, HVAD DE KINESISKE MYNDIGHEDER LAVER”

CLAUS BØRSTING, SENIORFORSKER

ningsministeriet. Det skete på baggrund af en vurdering af, at der er risiko for misbrug af data, immaterielle rettigheder og at bidrage til forskning, der kan anvendes til et militært formål.

Yves Moreau mener, at den kinesiske forsker har haft stor fordel af at være tilknyttet Retsmedicinsk Institut under professor Niels Morling, der er blandt de mest respekterede inden for feltet.

“Forestil dig en mand fra politiakademiet i Xinjiang, der rejser til København for at studere retsgenetik med finansiering fra samme sted. Han undersøger så befolkningsgrupper, der aktivt følges af selvsamme myndighed. Og derefter rejser han med sin nye viden hjem og bliver tilknyttet en anden kontroversiel institution.”

Claus Børsting mener, at der intet odiøst var i at etablere et samarbejde med en kinesisk ph.d.-studerende med de forbindelser i 2014.

“Inden for vores felt er det meget almindeligt, at retsgenetiske laboratorier er tilknyttet eller er en del af politimyndigheder,” siger han og understreger, at der dengang i forskningen var et stort fokus på at samarbejde med Kina.

“Vores primære fokus var at give en ung mand en uddannelse, så han kunne blive professionel retsgenetiker og så rejse hjem til Kina og bruge, hvad han havde lært.”

Hvad tænker du om bekymringen for, at han vil tjene sit fædreland med sin viden på en anden måde, end I havde tænkt?

“Det med fædrelandet tænker jeg er en standardfrase, man kommer med i den slags situationer. Den studerende er oplært i den måde, vi ville arbejde på i Danmark, og de metoder, vi bruger. Om han kan misbruge det, når han kommer hjem? Jeg tror i hvert fald ikke, at han har lært noget, der ikke er udbredt i Kina i dag. Og hvis det bliver brugt professionelt etisk, er der jo ingen problemer.”

Men det er ikke et ret stort 'bøis', når vi har at gøre med et totalitært regime, der anklages for systematisk at forfølge de her befolkningsgrupper?

“Det kan du sige. Jeg ved ikke, hvordan kinesere bruger den form for viden. Men hvis han bliver tvunget til at bruge det på en måde, der ikke er etisk, er jeg selvfølgelig ked af det.”

UETISK AT SAMARBEJDE MED TOTALITÆRT REGIME

Tilbage står Yves Moreau med en bitter smag i munden. Han mener, at Københavns Universitet de facto er uvillig til at håndhæve veletablerede etiske principper inden for forskning såsom Helsingforsdeklarationen.

Her står blandt andet, at “medicinsk forskning med en sårbar gruppe kun er berettiget, hvis forskningen imødekommer sundhedsbehovene eller prioriteterne for denne gruppe, og forskningen ikke kan udføres i en ikke-sårbar gruppe”, ligesom gruppen bør “få gavn af den viden, praksis eller de interventioner, der opnås fra forskningen”.

“Ingen af delene kan man sige er tilfældet her,” mener han.

Claus Børsting kan ikke genkende kritikken. Han argumenterer for, at der ikke er tale om medicinsk forskning, og at det ville være svært at gennemføre denne undersøgelse i en anden gruppe, når forskningen netop handler om uighurer. Han mener samtidig, at gruppen kan få gavn af forskningen.

“De vil jo få gavn af forskningen, hvis den bliver behandlet retsgenetisk korrekt, fordi den så bliver brugt til at fange forbrydere – og ikke til at fange aktivister eller noget helt andet.”

Yves Moreau argumenterer for, at forskere har en moralsk forpligtelse til at afvise misbrug af videnskaben, men det har han haft svært ved at se i Københavns Universitets ageren.

“Det rejser spørgsmålet: Er det acceptabelt, at et institut samarbejder med politiet fra et autoritært regime for at forske i befolkningsgrupper, der forfølges? Det etiske standpunkt her er klart og bør være nok til at trække forskningen tilbage,” siger han og tilføjer, at det ville gøre opmærksom på, hvor de etiske grænser i forskningen går.

Sådan ser Claus Børsting det ikke.

“Forskningen blev udført under andre omstændigheder, end man hører om i dag. Jeg kan forstå, at andre så vil have forskningen tilbagetrukket nu, men der står ikke noget i de artikler, som Kina ikke ved. Jeg synes ikke, at vi har gjort noget galt – og så ser jeg også gerne, at de forbliver publiceret, fordi jeg gerne vil hjælpe den her ph.d.-studerende. Det betyder noget for et cv, at der ikke kommer negativ opmærksomhed, ved at artikler bliver trukket tilbage.”

Prodekan Hans Bräuner understreger, at der siden 2020 er blevet gennemført en række initiativer på Retsmedicinsk Institut, herunder gennemgang af igangværende projekter, nye procedurer med en højere grad af lokal ledelsesinvolvering og etablering af en særlig enhed på instituttet, der skal understøtte datamanagement og compliance. ■

Radikale Venstres forskningsordfører, **Stinus Lindgreen**, vil øge det offentlige forskningsbudget og give en større andel direkte til universiteterne som basismidler i stedet for til øremærkede formål via forskningsreserven. Politikere er ikke de rette til at prioritere, hvad der skal forskes i, mener han.

OPGØR

Af **CLAUS BAGGERSGAARD**
cbl@dm.dk

MED

FOTO: SØREN BIDSTRUP/RTZAU SCANPIX

KASSETÆNKNING

idligere lå Danmark med fremme i førerfeltet, når det kom til at investere i forskning og innovation, men nu sakker vi agterud – ikke blot i forhold til Kina og USA, men også vores nærmeste naboer.

Herhjemme bruger vi cirka tre procent af bruttonationalproduktet (BNP) til formålet, hvoraf den ene procent kommer fra det offentlige og resten fra den private sektor. Men i Tyskland vil de bruge 3,5 procent i 2025, og Sverige og Finland har begge et mål

om at komme op på fire procent af BNP.

Hvis vi i Danmark skal op på et tilsvarende niveau, skal der afsættes yderligere otte milliarder kroner til den offentlige forskning i 2030, viser beregninger foretaget af Dansk Erhverv.

Et af partierne, der vil øge Danmarks investeringer i forskning, er Radikale Venstre. Ifølge partiets 2030-plan vil man bruge tre milliarder kroner over det nuværende niveau på én procent af BNP. På sigt skal vi op på 1,5 procent, men i et interview med Forskerforum erkender partiets forskningsordfører, Stinus Lindgreen, at det bliver svært at skaffe opbakning til at finde midlerne.

“I Danmark har man jo valgt at se den ene procent som et loft, men vi ser det i Radikale Venstre som en bund. I alle de år jeg har siddet i Folketinget, har jeg arbejdet for at komme over én procent, men der har ikke været opbakning, hvilket er underligt, for det er jo ikke en udgift, men en in-

vestering. Vi har ikke guld og rubiner i undergrunden, så vi må investere i vores kloge hoveder,” siger han.

Han tilføjer, at der er forskellige greb, man kan benytte for at øge forskningsinvesteringerne, hvis der altså er politisk vilje til det. Danmark skal øge forsvarsbudgettet til to procent af BNP for at leve op til kravene fra NATO, og hvis vi bruger blot fem procent af de midler på forskning, kan vi nå et stykke ad vejen mod at øge forskningsbudgettet til 1,5 procent.

Det kunne være forskning i satellitter, kunstig intelligens eller droner; mulighederne er mange, mener han.

Et andet område, vi kan sætte ind på, er rumforskning, hvor Danmark bidrager med mindre per indbygger til European Space Agency-samarbejdet (ESA) end mange af vores nabolande.

VIL STOPPE MODREGNING AF EU-MIDLER

En anden lavthængende frugt, man kan plukke, er at stoppe den praksis, de skiftende regeringer har haft siden 2013, hvor man, hver gang danske forskere henter midler fra EU's forskningsprogrammer, modregner det krone for krone i bevillingen til forskning på finansloven.

Det betyder, at i stedet for at tilskynde succesfulde forskere og universiteter til at skaffe flere EU-midler, straffes de. I Norge belønner staten derimod med yderligere forskningsmidler for at tilskynde forskerne til at søge EU's programmer.

Det er ikke småpenge, det handler om. 2,6 milliarder kroner forventes de danske forskere at hente fra EU's kasser i år, og de burde selvfølgelig tælle som ekstra midler, mener Stinus Lindgreen.

“Det er at snyde på vægten fra regeringens side, så vores holdning er og har været i mange år, at modregningen skal stoppes. Det er jo ikke staten, der giver pengene, men derimod dygtige forskere, der er i stand til i åben konkurrence med resten af forskerne i EU at hjemtage midlerne,” siger han.

FORSKNINGSRESERVEN ER VOKSET VOLDSDOMT

Et andet sted, Radikale Venstre vil sætte ind, er i forhold til at sikre, at en større del af forskningsmidlerne bliver fordelt direkte til universiteterne, så de selv kan beslutte, hvilke forskningstemaer de vil satse på.

I dag kommer cirka halvdelen af universiteternes finansiering fra eksterne bevillingsgivere som de private fonde, og en stigende del af de offentlige midler bliver også givet til specifikke strategiske områder, som politikerne ønsker at fremme.

Det er en uheldig udvikling, mener Stinus Lindgreen.

“Vi politikere kommer altid halsende bagefter. Når vi herinde på Christiansborg opdager, at et forskningsområde er vigtigt, er forskerne allerede lysår foran os, så det er naivt at tro, at vi kan sidde og målrette forskningen i den ene eller anden retning. Der er noget grundlæggende usundt i, at vi tror, at vi er bedre til at fordele forskningsmidlerne end dem, der sidder ude i forskningsmiljøerne. Ingen kan forudse, hvilken viden vi får brug for om 20-30 år. Det er

“I Danmark har man jo valgt at se den ene procent som et loft, men vi ser det i Radikale Venstre som en bund”

Stinus Lindgreen, forskningsordfører for Radikale Venstre

netop derfor, vi har brug for en bred portefølje af fri forskning og grundforskning,” siger han.

Han tilføjer, at en del af problemet er, at forskningsreserven er vokset voldsomt de seneste år. Forskningsreserven er den del af midlerne på finansloven, som politikerne kan bruge på initiativer inden for forskning, udvikling og innovation, de ønsker at fremme. Normalt foregår det sådan, at statens budgetbisser først regner alle de andre offentlige forskningsinvesteringer sammen, og så toppes der op med midler i forskningsreserven, så det samlede beløb til forskning kommer op på én procent af BNP, som det er politisk bestemt, at Danmark skal bruge. Når BNP vokser, vokser forskningsreserven derfor også. I 2017 udgjorde reserven 670 millioner kroner, og i 2025 bliver den på 4,4 milliarder kroner.

I samme periode er forskningsreservens andel af de samlede offentlige forskningsmidler vokset fra 3,8 procent til 20 procent, så hvor det tidligere var ekstra flødeskum på toppen, er det blevet en væsentlig del af forskningskagen, som politikerne skærer ud i forbindelse med forhandlingerne om finansloven.

FÆRRE KASSER, TAK

Tænketaenken DEA skriver i en analyse, at det betyder, at flere offentlige forskningsmidler i dag forhandles og prioriteres politisk. Der er samtidig også en tendens til, at midlerne bliver givet til flere specifikke initiativer. Fra 11 initiativer i 2020 til 43 i 2024 ifølge DEA.

Med andre ord blander politikerne sig mere i, hvad der specifikt skal forskes i.

“Forskningsreserven er populær blandt politikere, fordi det er en sjælden mulighed for at dele penge ud uden at tage

noget fra andre. Alle partierne vil jo gerne give midler til nogle specifikke formål i den bedste mening, men det er en forkert måde at drive forskningspolitik på. Det bliver den politiske virkelighed herinde, der afgør, hvad der skal forskes i, men forskning kræver det lange lys, det kræver planlægning, og det kræver investeringer, ellers får man sådan en zigzagkurs. Jeg synes, det er bekymrende, at vi sidder og fordeler 4,4 milliarder kroner på den måde, og jeg håber, at partierne vil være lydhøre over for at gentænke det,” siger Stinus Lindgreen.

Han tilføjer, at hvis man absolut vil putte forskningsmidler i kasser, skal man lave etiketterne så brede som muligt: hellere en stor pulje til eksempelvis grøn forskning i stedet for små puljer til hver deres meget specifikke formål.

GIV TO MILLIARDER KRONER SOM BASISMIDLER

Konkret foreslår Stinus Lindgreen at tage to milliarder kroner fra forskningsreserven og fordele som basismidler i stedet.

Samtidig kan man øge grundbevillingen til Danmarks Frie Forskningsfond (DFF) med et nogenlunde tilsvarende beløb og stadig have en halv milliard kroner at forhandle om politisk til særlige prioriteringer.

“Tallene taler deres tydelige sprog – balancen mellem de tematiserede midler og de frie midler er blevet mere og mere skæv over årene, og mens basismidlerne nærmest ikke er steget i kroner og øre i meget lang tid, er fondenes bidrag steget eksplosivt. Det er positivt, at vi har de store fonde, men det binder flere og flere af de basismidler, og derfor må vi investere mere i den offentlige del af forskningen, og det kan passende være som basismidler,” siger han.

Han tilføjer, at fri forskning ofte betragtes lidt som fri leg, men at det altså ikke er penge til sjov og spas. “Det er et behårdt kompetitivt miljø, men det kan være svært at forstå værdien af den frie forskning, fordi investeringen ikke kommer tilbage næste år, men måske først om 5-10-20 år. Vi bliver nødt til at forstå, hvor vigtigt det er, det her, og sætte os sammen og formulere en langsigtet forskningsstrategi for Danmark,” siger Stinus Lindgreen. ■

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Foto CHRISTIAN VIUM

GENSKABT

Antropologen Christian Vium bruger rekonstruktion af historiske fotografier som metode til at skabe dialog over tid og rum.

“Der er noget positivt i det – et barn – der er noget fremtid i det. Så er der en forening af det naturlige element, floden og barnet. Vand er jo et interessant symbolsk element, så der er en masse ting, der kommer sammen i det her billede. Motivet kan godt få en til at tænke i en religiøs ikonografi, for hun ligger ligesom med armene spredt ud i vandet.”

Fotografen Christian Vium vil gerne lade billedet være åbent for beskuerens fortolkning, men han giver alligevel lidt ledetråde i et videointerview, han har lavet, i forbindelse med at billedet for nylig vandt Danmarks Grundforskningsfonds fotokonkurrence 2024.

Christian Vium er lektor i antropologi ved Aarhus Universitet, og fotografier er ikke bare et formidlingsmæssigt produkt, men en vigtig metodologisk ingrediens i hans forskningsprojekter.

Billedet, som har titlen ‘Epiphany’, er en del af hans projekt Revelations, som igen er en del af det tredelte projekt Revisited. Projektet går kort fortalt ud på, at Christian Vium følger i fodsporene på videnskabsfolk, der i 1800-tallet rejste ud og studerede oprindelige folk i mere eller mindre uopdagede dele af verden. Med sig i bagagen har han en samling af fotografier, som blev taget på de oprindelige opdagelsesrejser. Christian Vium opsøger efterkommere af de fotograferede mennesker, og med deres medvirken rekonstruerer han fotografierne og bruger dem som udgangspunkt for en samtale om, hvad billederne viste og udtrykte.

“Denne metode åbner op for et affektivt og reflektivt rum for kulturkritik, hvor efterkommerne indgår i en dialog med deres forfædre på tværs af tid og rum,” forklarer han selv på sin hjemmeside.

Revisited bestod af tre rejser til henholdsvis det centrale Australien i 2014, Amazonas i Brasilien i 2015 og Sibirien i 2017. Nærværende foto er fra rejsen til Amazonas, hvor Christian Vium fulgte i fodsporene på den tyske botanist og fotograf Albert Frisch, der i 1867 tog billeder af folk, der levede i området omkring floden Alto Solimões. ■

KRITIK: LOVFORSLAG SVÆKKER UNIVERSITETS- DEMOKRATIET YDERLIGERE

Regeringen vil forenkle, hvordan nye eksterne medlemmer af universiteternes bestyrelser bliver udpeget, men lovforslaget fører til mindre indflydelse til de ansatte og studerende, lyder kritikken. Ministeriet siger, at modellen er udarbejdet i dialog med universiteterne.

De ansatte og studerende på universiteterne har i årevis sukket efter at få mere indflydelse på valget af bestyrelse, rektor, dekaner og institutledere, men et nyt lovforslag, der har været sendt i høring, trækker i den stik modsatte retning. Forslaget begrænser nemlig de ansattes og de studerendes rolle i udpegningen af nye eksterne bestyrelsesmedlemmer, og dermed risikerer man at underminere universiteternes autonomi og akademiske frihed yderligere, lyder kritikken.

Det er Brian Arly Jacobsen, formand for DM Universitet, der kritiserer lovforslaget i et læserbrev skrevet sammen med tillidsrepræsentanterne Janne Gleerup fra Roskilde Universitet, Olav W. Bertelsen, Aarhus Universitet, Frederik Hertel, Aalborg Universitet, Peter Waaben Thulstrup, Københavns Universitet, Anne Magnussen, Syddansk Universitet, og Susanne Mossin, Danmarks Tekniske Universitet. De skriver, at processen risikerer at blive præget af selvsupplering og ministeriel indflydelse.

“Den rette vej frem er at styrke de demokratiske processer og sikre, at alle aktører – herunder medarbejdere og studerende – har reel indflydelse på beslutninger, der vedrører deres arbejds- og studiemiljø. Dette kræver en tilbagevenden til mere kollegialt selvstyre og en balance mellem ekstern og intern repræsentation i universitetsbestyrelserne,” skriver de.

MISTER ET MEDLEM

I 2003 erstattede en ny universitetslov de valgte ledelser med professionelle bestyrelser, hvor et flertal af medlemmerne kommer udefra – ofte fra erhvervslivet.

De nye bestyrelser blev samtidig gjort selvsupplerende, hvilket vil sige, at medlemmerne selv udpegede deres efterfølgere. Det førte til debat om risikoen for kammerateri og nepotisme, hvilket førte til en lovændring i 2017.

Resultatet blev systemet, vi har i dag, som mange nok vil beskrive som en kende kompliceret. Nu er der et indstillingsorgan, der på baggrund af åbne opslag efter nye eksterne bestyrelsesmedlemmer indstiller mindst to kandidater til et udpegningsorgan, der har otte-ti medlemmer, hvoraf flertallet på fem-syv medlemmer skal komme fra erhvervslivet, myndigheder og andre uddannelsesinstitutioner. Udpegningsorganet vælger selv sin formand, der også har en ansat og en studerende blandt medlemmerne.

Hvis regeringens forslag bliver vedtaget, vil der fremover kun være et udpegningsudvalg med syv medlemmer, heraf fire eksterne. Bestyrelsesformanden for det pågældende universitet bliver født som formand for udpegningsudvalget, og de interne, altså ansatte og studerende, får kun en plads i udvalget mod to i dag. De videnskabeligt ansatte, de teknisk-administrativt ansatte og de studerende i bestyrelsen skal altså i fremtiden blive enige om, hvem de vil have til at repræsentere dem i udvalget.

DANMARK BESKYTTER IKKE AKADEMISK FRIHED

Brian Arly Jacobsen siger, at de fra medarbejderside er skeptiske over for argumentationen om, at en forenkling er nødvendig, da det netop er den nuværende procedure, som vanskeliggør, at bestyrelsen bliver selvsupplerende.

“Vi mister medarbejderindflydelse, og det er vi selvfølgelig utilfredse med. De fortsætter afdemokratiseringen af universiteterne, der er foregået siden 2003, og vi står tilbage med bestyrelser med mange virksomhedsledere med kommercielle interesser, der sjældent har en forsknings- eller undervisningsmæssig baggrund,” siger han.

Brian Arly Jacobsen tilføjer, at ifølge UNESCOs anbefalinger om friheder og rettigheder for universitetsansatte, som Danmark tilsluttede sig i 1997, er kollegialt demokratisk selvstyre en væsentlig del af det at have akademisk frihed, og her ligger Danmark i bunden blandt EU-landene, viser undersøgelser fra 2007 og 2017 foretaget af den engelske uddannelsesforsker Terence Karran. Danmark har forpligtet sig til at beskytte og fremme akademisk frihed, og denne forpligtelse bør afspejles i vores lovgivning, siger han.

Også de studerende, repræsenteret ved Esben Bjørn Salmonsens, forperson for Danske Studerendes Fællesråd, er utilfredse med lovforslaget, selvom Esben Bjørn Salmonsens kan se en fornuft i at simplificere udpegningsprocessen.

“Kæden hopper af, når der kun skal være ét internt medlem af udpegningsudvalget, der enten må være en ansat eller en

“KÆDEN HOPPER AF, NÅR DER KUN SKAL VÆRE ÉT INTERNT MEDLEM AF UDPEGNINGSDVALGET, DER ENTEN MÅ VÆRE EN ANSAT ELLER EN STUDERENDE”

ESBEN BJØRN SALMONSEN, FORPERSON FOR DANSKE STUDERENDES FÆLLESRÅD

“MAN KAN SAGTENS KRITISERE UNIVERSITETSLOVEN, MEN DET ER IKKE LIGE HER, JEG VIL KÆMPE FOR STØRRE MEDARBEJDERINDFLYDELSE”

PIA QUIST, MEDLEM AF KØBENHAVNS UNIVERSITETS BESTYRELSE
(YDERST TIL HØJRE)

studerende. Vi studerende deler interesser med de ansatte på rigtig mange områder, men ikke alle. Vi vægter forskelligt, og vi har et særligt blik på, at det uddannelsesmæssige skal fylde mest,” siger han.

UDBREDT ØNSKE OM MERE INDFLYDELSE

I de seneste år har flere undersøgelser og tiltag vist et udbredt ønske blandt forskerne om øget indflydelse på ledelsen af universiteterne.

En undersøgelse foretaget af DM i 2023 blandt tillids- og arbejdsmiljørepræsentanterne viste, at 73 procent af de adspurgte ønsker, at et flertal af bestyrelsesmedlemmerne vælges internt på universitetet.

Videnskabernes Selskabs hvidbog om universitetsloven

fra 2021 konkluderer blandt andet, at “den manglende inddragelse bidrager til universitetsansattes frustrationer, fremmedgørelse og frygt og reducerer dermed deres produktivitet og kreativitet”.

Også Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råds (DFiR) evaluering af universitetsloven fra 2023 viste, “at der fra medarbejdersiden er massiv efterspørgsel efter en styrket kultur for medarbejderinddragelse og medbestemmelse, særligt vedrørende institutnære forhold såsom ansættelser og større organisatoriske ændringer”.

I forbindelse med kampagnen ‘Sæt forskningen fri’ i 2022 skrev 2.252 forskere under på et frihedsbrev, hvori der blev udtrykt bekymring for forskningsfriheden i Danmark, og krævede en evaluering og hernæst revision af universitetsloven.

Forskerbevægelsen, der blev dannet i 2024 med afsæt i kampagnen, er derfor også skuffet over, at regeringen nu kun ønsker at foretage en mindre revision af universitetsloven, som tilmed trækker i en forkert retning.

De skriver i deres hørings svar, at ændringen kan føre til en reduktion i diversiteten, repræsentationen og uafhængigheden i bestyrelserne.

“Det skubber i retning af selvsupplerende bestyrelser, hvor det organisatoriske kredsløb lukkes om sig selv,” og de frygter for armslængdeprincippet, hvis medlemmerne af den nuværende bestyrelse er direkte eller indirekte involveret i udpegning-

gen af kommende bestyrelsesmedlemmer. I stedet mener de, at universiteternes akademiske råd og hovedsamarbejdsudvalg bør udpege flertallet af medlemmerne i udpegningsudvalgene, som indstiller medlemmer til bestyrelsen.

UDVALGSPLADS GIVER INDFLYDELSE

Olav W. Bertelsen, der er lektor og tillidsrepræsentant, har siddet i udpegningsudvalget på Aarhus Universitet (AU), så længe det har eksisteret. På AU er repræsentanten for de ansatte udpeget af hovedsamarbejdsudvalget, og repræsentanten for de studerende udpeget af den eller de studentorganisationer, der er repræsenteret i bestyrelsen, fremgår det af vedtægten.

Han har oplevet, at det giver stor indflydelse at være medlem af udvalget. De eksterne medlemmer har lyttet og værdsat erfaringer fra livet på universitetet, og det har i flere tilfælde været afgørende for de beslutninger, de har truffet i udvalget, fortæller han.

“Ja, det er et indviklet system, hvor mange forskellige uafhængige interesser kan få indflydelse, men rationalet har været at skabe armslængde til den siddende bestyrelse og til det politiske system, og det forsvinder med lovforslaget. Noget af det mest skadelige for en organisation er at have en selvsupplerende bestyrelse, fordi man ofte udpeger nogen, der er en dårligere udgave af en selv,” siger han og fortsætter:

“Man mister den kvalitetskontrol, som de ansatte og studerende udøver i udvalget, og det svækker desuden de eksterne medlemmers legitimitet, når de ansatte og studerende ikke har deltaget i udpegningen.”

MANGLER ARMSLÆNGDE

Anders Milhøj, lektor og tillidsrepræsentant på Københavns Universitet (KU), har været med til at udpege i hvert fald ti bestyrelsesmedlemmer, herunder en bestyrelsesformand.

Han mener, at det nuværende system fungerer udmærket, selvom han godt nok er blevet stemt ned to gange.

“Vi har et godt samarbejde, og som regel har der ikke været noget at ræfle om, når vi har set kandidaterne. Alle i udpegningsudvalget er oprigtigt interesserede i KU og er ikke bundet af bestyrelsen. Jeg synes egentlig, at vi i sammensætningen af bestyrelsen har fået et stort kendskab til forskningen, dog med en overvægt til den kommercielle forskning, men de humanistiske kompetencer er sikret, blandt andet med museumsfolk blandt medlemmerne,” siger han.

Hvad Anders Milhøj frygter mest ved lovforslaget, er, at formanden for bestyrelsen skal være formand for udpegningsorganet.

“Det er for tæt på den siddende bestyrelse. Det nye system stiller også det videnskabelige personale dårligere. Det

er selvfølgelig en forringelse, og man kunne godt drømme om et system med internt flertal som i de angelsaksiske lande,” siger han.

IKKE AFGØRENDE FOR MEDBESTEMMELSEN

Pia Quist, professor og medlem af bestyrelsen på KU siden 2021, blev valgt ind på listen Inddrag forskerne, som har som den vigtigste mærkesag, at det videnskabelige personale (VIP) skal have indflydelse på ledelsens beslutninger på alle niveauer.

Hun er ikke så alarmeret over lovforslaget og vurderer, at ændringen i praksis ikke vil betyde, at VIP'erne får hverken mere eller mindre indflydelse.

Hun mener, at ændringen vil være både en forringelse og en forbedring. Det er hendes indtryk, at det vigtige foregår i indstillingsudvalget på KU, fordi det er her, man udvælger de to navne på kandidater, som sendes videre til udpegningsudvalget.

En repræsentant fra Uddannelses- og Forskningsministeriet har sæde i indstillingsudvalget, hvilket hun altid har fundet besynderligt, så hun mener, at det bliver mere transparent med kun ét udvalg, hvor ministeriet ikke sidder med ved bordet.

Til gengæld er det en forringelse, at de ansatte og studerende går fra at have to til én plads i udpegningsudvalget, men hun forventer, at det i praksis oftest vil være en VIP, som får pladsen.

“Man kan sagtens kritisere universitetsloven, men det er ikke lige her, jeg vil kæmpe for større medarbejderindflydelse, da der hverken er mere eller mindre armslængde ved at forenkle udpegningsproceduren. Loven giver i virkeligheden ret frie rammer, så man kunne sagtens sikre større indflydelse uden at ændre loven, men i stedet har man brugt den til at lave et meget hierarkisk system,” siger Pia Quist.

Hun tilføjer, at noget, de satser på på KU, er de forskerkollegier på institutterne, som VIP-repræsentanterne i bestyrelsen har fået indført som en toårig forsøgsordning. Kollegiet er et fagfællesskab, hvor VIP og institutledelse samarbejder om institutternes akademiske udvikling, herunder faste stillinger og andre strategiske dispositioner, men det er for tidligt at sige, om det er en succes. ■

Svar fra ministeriet

Mediet Science Report har forsøgt at få uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund til at forholde sig til kritikken, men ministeriet har kun ønsket at komme med en skriftlig kommentar, hvori de skriver:

“Uddannelses- og Forskningsministeriet oplyser, at den foreslåede model i lovforslaget har til formål at forenkle reglerne om udpegningsmedlemmer på universiteterne. Modellen er udarbejdet på baggrund af tilbagemeldinger fra og dialog med universiteterne samt Uddannelses- og Forskningsministeriets egne erfaringer fra de seneste år. Det er Uddannelses- og Forskningsministeriets vurdering, at den foreslåede model både kan imødekomme ønsket om regelforenkling og samtidig sikre, at grundpræmissen og ambitioner i den politiske aftale fra 2017 om bedre rammer for ledelse på universiteterne fastholdes, herunder åbenhed og uafhængighed i indstillingen og udpegningen.”

“ALLE I UDPEGNINGSUDVALGET ER OPRIGTIGT INTERESSEREDE I KU OG ER IKKE BUNDET AF BESTYRELSEN”

ANDERS MILHØJ, LEKTOR OG TILLIDSREPRÆSENTANT PÅ KØBENHAVNS UNIVERSITET

KU-PROFESSORER KRITISERER NVU: UREDELIGHEDSSYSTEMET ER BLEVET EN TORTUR FOR FORSKERE

Sager om videnskabelig uredelighed trækkes i langdrag, og det skaber frustration og problemer for forskere, der kan vente op til to år på en afgørelse.

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Peter Sandø mener, at systemet er bureaukratisk og giver mulighed for at chikanere andre forskere.

Systemet, der skal opdage og afgøre sager om uredelighed og dårlig praksis i dansk forskning, fungerer ikke, som det skal. Det mener Peter Sandø, professor og næstformand i praksisudvalget på Københavns Universitet (KU).

“Det er tungt og bureaukratisk. Det giver mulighed for, at man bruger systemet til at chikanere forskere, og det giver nogle forskere kæmpe tillægsstraffe, fordi de skal vente rigtig længe i sager, hvor de måske bare bliver frikendt eller får en mild påtale,” siger Peter Sandø.

Det, Peter Sandø kritiserer, er konstruktionen med to instanser – det centrale uredelighedsnævn (Nævnet for Videnskabelig Uredelighed – NVU) og praksisudvalgene på de enkelte universiteter. NVU skal behandle og afgøre uredelighedssager, og praksisudvalgene skal tage sig af sager, hvor der ikke er tale om uredelighed, men om tvivlsom videnskabelig praksis.

Men om sagen hører til i det ene eller det andet udvalg, er ofte svært at slå fast, før sagen er realitetsbehandlet. Resultatet er, at mange sager bliver behandlet i begge instanser, hvilket i sagens

natur giver en lang behandlingstid. Det er Morten Rosenmeier, professor ved KU og formand for Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA), enig i.

“Systemet er udviklet ud fra gode og ædle motiver, der handler om at skabe ensartethed mellem universiteterne. Men i praksis er det eksploderet, og det medfører i dag, at der er en enorm sagsbehandlingstid, hvilket er dybt belastende for en lang række forskere,” siger han.

“EN SMULE AKTIVISTISK”

Kritikken fra Peter Sandø kommer på baggrund af en længere disput mellem NVU og KU's praksisudvalg. Den handler kort fortalt om, at NVU mener, at praksisudvalget ved flere lejligheder har taget stilling til, om der i en sag er tale om uredelighed, hvilket udvalget ifølge loven ikke må. Helt tilbage i 2020 sendte NVU den første advarsel. Siden er det blevet til en række lignende henstillinger, og denne sommer gik Uddannelses- og Forskningsministeriets juridiske afdeling ind i sagen.

Peter Sandøe medgiver, at praksisudvalget har været det, han kalder 'en smule aktivistisk', i sin håndtering af visse sager. Men der lå gode hensigter bag, fortæller han.

"Vi havde en lang række plagiatsager, hvor ph.d.-studerende havde planket nogle citater her og der. Efter at have haft adskillige af de sager forbi NVU begyndte vi at se et klart mønster i nævnets afgørelser. Når plagieringen var af ringe betydning, fordi den ikke angik afhandlingens videnskabelige fund, fandt NVU altid, at der ikke var tale om uredelighed. Typisk var der så tale om tvivlsom forskningspraksis, som vi i praksisudvalget skulle tage os af. Men fordi sagerne skulle forbi NVU, betød det, at de ph.d.-studerende skulle sidde og vente op til to år. Det syntes vi var synd, så vi begyndte at afgøre den slags åbenbare sager selv," fortæller han.

I NVU kunne man imidlertid læse om sagerne i praksisudvalgets årsrapporter, og det var man ikke tilfreds med.

"En forskningsinstitution kan ikke afgøre, om der foreligger videnskabelig uredelighed, herunder plagiering, og (...) om en plagiering kun har haft ringe betydning," skrev NVU med henvisning til loven om videnskabelig uredelighed.

HAR RETTET IND

Efter flere års dialog mellem NVU og KU har praksisudvalget 'rettet ind' og fulgt NVU's henstillinger. Men det er sket på bekostning af sagsbehandlingstiden og med store negative konsekvenser for involverede forskere, advarer Peter Sandøe.

"Vi har markeret vores standpunkt og er blevet sat på plads. Derfor videregiver vi nu alle sager, hvor der blot er den mindste risiko for, at NVU vil finde, at noget vedrører videnskabelig uredelighed, også selv om vi ved, at vi igen får sagen tilbage til behandling."

Striden mellem NVU og KU's praksisudvalg viser, at uredelighedssystemet stadig har nogle af de svagheder, som uredelighedsloven i 2017 skulle fjerne. Før fandtes kun Udvalget vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UUVU), men en række dårlige sager havde tyndslidt tilliden til UUVU og systemet i sin helhed. Den nye lov splittede UUVU's virke op i to instanser: NVU, der skulle tage sig af videnskabelig uredelighed, og praksisudvalg på institutionerne, der skulle tage sig af den mindre alvorlige forskningsmæssige forseelse 'tvivlsom praksis'.

Som forarbejde til loven blev der nedsat et udvalg, der blandt andet gjorde opmærksom på problemet med lange sagsbehandlingstider – et tidsrum, hvor det kan være svært for en forsker at publicere og søge bevillinger. Et andet opmærksomhedspunkt var 'falske anklager', hvor forskere bliver indklaget alene som en form

Frem og tilbage-sager

■ Der findes flere offentligt kendte eksempler på sager, der har været trukket i langdrag, fordi de først skulle i NVU, før de kunne behandles af et praksisudvalg. En af dem er sagen om Anna Xavier, som Forskerforum har dækket. Efter en strid med sin leder på KU endte hun med ikke at blive krediteret i en opsigtsvækkende artikel i Science. Anna Xavier klagede til praksisudvalget i sommeren 2023, som september 2023 sendte den til NVU. I juni 2024 sendte NVU sagen tilbage med besked om, at der var tale om en forfatterskabstvist, som lå under praksisudvalgets afgørelse. Der er sagen under behandling nu.

■ Et andet eksempel er sagen om psykologen Emma Beck, der som ph.d.-studerende på KU blev presset af sin ledelse til at opgive en forfatterskabsaftale og nægtet medforfatterskab på fire artikler. En sag, hvor praksisudvalget i maj 2023 kendte ledelsen skyldig i tvivlsom forskningspraksis. Ifølge Peter Sandøe var der ingen tvivl om, at det var en forfatterskabstvist. Men på grund af det generelle pres fra NVU sendte man først sagen til nævnet, hvilket forlængede sagsbehandlingstiden med et halvt år.

for chikane. En af de berømte sager var omkring medicineren Bente Klarlund, der blev indklaget efter at have været hovedforfatter på en artikel med uredeligt bidrag af Milena Penkowa.

MANGE CHIKANØSE SAGER

Netop chikaneanklager mener Peter Sandøe stadig vil florere, når praksisudvalget ikke må foretage en indledende kvalificeret vurdering af sagen. Hvis klagen selv nævner en mistanke om uredelighed, er praksisudvalgene ifølge NVU forpligtet til at sende den ind.

"Det betyder, at man i princippet kan få alle smidt i nævnet, hvis man bare bruger ordet uredelighed i sin klage. Og det synes jeg ikke kan være tilsigtet. Der er rigtig mange chikanøse sager. Og hvis du som topforsker har en sag i nævnet, er du jo på flere måder *grounded* imens. Du kan for eksempel ikke søge midler hos hverken Novo Nordisk Fonden eller ERC," siger han.

Grunden til, at uredelighedsager ikke skal afgøres på institutionerne, er vel at undgå internt pres på et praksisudvalg for at frikende en forsker. Er du uenig i det princip?

"Det er en stor fare, som jeg selv har oplevet på den daværende Landbohøjskole, før vi med den nye lov fik slået fast, at universiteternes ledelser har en pligt til at sende sager videre. Så jeg er meget enig i princippet. Jeg synes bare, at systemet er endt med at blive meget ufleksibelt. Alle de sager, vi taler om her, er jo sager, hvor folk faktisk er blevet frikendt for uredelighed," siger Peter Sandøe.

"TORTUR FOR FORSKERNE"

Som formand for UBVA er Morten Rosenmeier jævnlige tæt på sager i NVU og praksisudvalget, og han bekræfter, at sagsbehandlingstiden er et stort problem.

"Sagsbehandlingstiden i systemet er en enorm belastning for de mennesker, der er involveret. Og en særlig krølle på det er jo, at sagen sommertider ligger i NVU, uden at det fører til noget, andet end at NVU siger, at det ikke hører under dem. Jeg har haft forskere i røret, som var helt desperate over, at en sag, som ikke var en plagiatsag, skulle ind forbi NVU, fordi nogen påstod, at det var det," siger han.

Morten Rosenmeier mener, det er fornuftigt, at det ikke er praksisudvalg på universiteterne, der skal screene for uredelighed. Men så længe NVU skaber den forsinkelse, mener han ikke, at systemet fungerer.

"Der er for mange sager til for få medarbejdere, og det er en tortur for forskerne at være undergivet det her system. Og jeg tror, at den her strid mellem KU og NVU er en særlig manifestation af det. Simpelthen."

Forskerforum har bedt om interview med NVU's formand, Mikael Friis Rasmussen. Det er blevet afslået, med henvisning til at NVU ikke udtaler sig om enkeltsager, og at NVU ikke kan genkende, at der skulle være en 'disput' med KU. ■

"Det betyder, at man i princippet kan få alle smidt i nævnet, hvis man bare bruger ordet uredelighed i sin klage"

Peter Sandøe, professor og næstformand i praksisudvalget på KU

112

TIDSMANGEL

**Hvordan kan man forebygge, at ambulancepersonale får traumer?
Det undersøger psykolog Mads Lillethorup Persson i sit ph.d.-projekt
på Præhospitalet i Aarhus.**

Hvilke billeder dukker op på din net-hinde, når du forestiller dig ambulancepersonales arbejde?

Blod, hylende blå blink og en person, der løber hurtigt for at redde liv?

Sådan ser det ud nogle gange. Men andre gange – og oftere – handler arbejdet om mindre adrenalinfyldte situationer.

Det kan være at fragte en patient med to brækkede ben til sygehuset, fordi personen ikke selv kan køre.

Måske forestiller du dig også, at det er meget traumatisk for ambulancepersonale, når de skal redde nogen, der er faldet om med hjertestop? Det kan det være, men overraskende nok er det andre ting, der oftere virker belastende på dem.

Det fortæller Mads Lillethorup Persson, som skriver sit ph.d.-projekt om ambulancepersonales arbejdsmiljø.

Mennesker, der arbejder som ambulancepersonale, bliver udsat for samme mængde potentielle traumer i løbet af et år, som andre mennesker bliver i løbet af et liv, fortæller Mads Lillethorup Persson.

“Ambulancepersonalet er i et højrisikoerhverv, hvor traumer er en del af jobbeskrivelsen,” siger han.

“Det hjælper ikke noget, at jeg kommer og spiller smart som psykolog og tror, at jeg allerede ved alt om det, der belaster ambulancepersonalet. Det viste sig også, at det gjorde jeg ikke. Jeg blev væsentligt meget klogere,” siger Mads Lillethorup Persson.

“Det kan faktisk – uden at det skal lyde kynisk – være en fed oplevelse at få de her patienter med hjertestop”

Mads Lillethorup Persson, cand.psych.

Projektet skal ende med et e-læringsprogram, som forhåbentlig kan forbedre trivsel og forebygge psykiske udfordringer hos ambulancepersonale.

Men inden da skal Mads Lillethorup Persson lære, hvad der presser ambulancepersonalet, og hvor deres ressourcer kommer til kort. Og for at finde ud af det har han fire gange i løbet af det seneste år sat sig ind i en ambulance og kørt med på personalets 12-timersvagter.

UDDANNET TIL HJERTESTOP

Når 26-årige Mads Lillethorup Persson, som er uddannet psykolog, har kørt med ambulancerne fra Præhospitalet i Aarhus, har han sidet bag og observeret ambulancepersonalet. Særligt har han haft fokus på, hvad der belaster dem, hvilke ressourcer de har, og hvad der fungerer godt og mindre godt i arbejdet.

En af hans vigtigste opgaver på bagsædet har været at pakke psykologteoriene væk, forklarer han. For da Mads Lillethorup Persson startede på sin ph.d. i februar, gik han ind i projektet med ‘psykologbriller’ på, fortæller han.

Undervejs blev han klogere.

“Jeg forestillede mig, at det mest traumatiserende ved jobbet måtte være noget med hjertestop. Det var vildt at opdage, at mere daglige ting som mangel på tid og patienter, man ikke kan hjælpe, er meget mere belastende,” siger han.

Det skyldes ifølge Mads Lillethorup Persson, at personalet er uddannet til de potentielt traumatiserende situationer. Det kan endda være en spændende arbejdsopgave for ambulancepersonalet at hjælpe en person med voldsomme skader.

“Det kan faktisk – uden at det skal lyde kynisk – være en fed oplevelse at få de her patienter med hjertestop. Det kan være givende, hvis personalet får lov til at bruge hele deres værktøjskasse og alle deres evner. De her mennesker er jo i faget, fordi de gerne vil hjælpe folk,” forklarer han.

Når Mads Lillethorup Persson har kørt med i ambulancerne, har han bemærket, hvordan personalet “skinner af professionalismisme” – også i voldsomme eller akutte situationer.

“De bliver mere pressede i situationer, hvor deres træning og ressourcer er utilstrækkelige,” siger Mads Lillethorup Persson.

BELASTENDE IKKE AT KUNNE HJÆLPE

Det er vigtigt at lave forebyggende arbejde, så ambulancepersonalet ikke bliver psykisk pressede af deres arbejde, mener Mads Lillethorup Persson.

“Selvom de er i et højrisikoerhverv, er de samtidig virkelig gode til at håndtere det. Det, som andre ville opleve som meget traumatisk, har de træning i og erfaring med at håndtere. Når de ikke har mulighed for at hjælpe, er det til gengæld virkelig belastende for dem.”

Mads Lillethorup Persson fortæller om en af de kørsler, han var med på, hvor en patient havde det rigtig dårligt med forskellige fysiske symptomer.

Men det viste sig, at personen havde et meget slemt angstanfald og var uden for livsfare.

Ambulancepersonalet måtte erkende, at de ikke havde mulighed for at give den rette hjælp. En tung erkendelse, husker Mads Lillethorup Persson.

“Der er nogle ting i systemet, der kan være svære. Hvis man føler, at man burde gøre mere. Men der var ikke mere, de kunne gøre,” fortæller Mads Lillethorup Persson.

En anden episode, hvor personalet ikke kunne hjælpe, var hos en patient med diabetes, som havde lavt blodsukker.

“Det er relativt nemt for dem at fikse, når de først ved, hvad det er,” forklarer Mads Lillethorup Persson.

Men da personalet ankom til stedet, opdagede de, at noget af udstyret var i stykker, og pludselig kunne de ikke hjælpe alligevel. De endte med at ringe til en anden ambulance.

“Det var rigtig frustrerende for dem,” siger Mads Lillethorup Persson, der kunne se, at ambulancepersonalet syntes, at det var hårdt at føle, at de ikke havde løst deres opgave tilstrækkeligt.

E-LÆRINGSPROGRAM SOM SUPPLEMENT

Præcis hvilke situationer e-læringsprogrammet skal være en hjælp til, kan Mads Lillethorup Persson endnu ikke løfte sløret for. Han er nemlig ikke nået til programmeringsstadiet endnu.

Men han regner med, at e-læringsprogrammet bliver tekstbaseret. Og det skal være et supplement til eksisterende tiltag.

“Håbet er, at det kan være et værktøj til at håndtere situationer, før et muligt traume opstår,” fortæller han.

Han forestiller sig, at e-læringen skal bestå af relativt korte delelementer, som ambulancepersonalet kan køre igennem i ro og mag.

Enten på basen eller under en kørsel uden udrykning, men ikke efter en hændelse.

“Jeg ville selv synes, at det var provokerende, hvis jeg havde været ude for noget helt vildt voldsomt, og min nærmeste leder sagde: Her har du det her e-læring, du lige kan køre, og så får du det godt igen,” siger han. ■

Vis dit ph.d.-projekt

Hvem:

Mads Lillethorup Persson, cand.psych.

Hvad:

Ambulancepersonales psykosociale arbejdsmiljø.

Hvor:

Psykologisk Institut, Aarhus Universitet, & Forskning og udvikling, Præhospitalet, Region Midtjylland.

Hvorfor:

Ambulancepersonale har et helt særligt arbejdsmiljø sammenlignet med den generelle befolkning. En del af jobbeskrivelsen er, at de med kort varsel skal kunne håndtere en voldsom og potentielt livreddende opgave. Forskning på området viser, at de på verdensplan har en øget forekomst af en række psykiske lidelser. Formålet med projektet er at undersøge og forstå ambulancepersonalets arbejdsmiljø med henblik på at udvikle en forebyggende intervention, der skal fungere som supplement til de eksisterende muligheder for at få hjælp i deres arbejdsliv.

GULDREGN

OVER NATURVIDENSKABSDIDAKTIKEN

En kæmpe bevilling fra Novo Nordisk Fonden skal finansiere et center dedikeret til at forske i læring i naturvidenskabelige fag på universiteterne. Institutleder Jan Alexis Nielsen drømmer om et stort og levedygtigt didaktisk forskningsmiljø.

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

GRAFIK: THE NOUN PROJECT

Fagdidaktik på universitetsniveau har nok været et forskningsområde, men et bevillingsområde har det aldrig rigtig været. I hvert fald ikke i Danmark.

Men den dør er nu slået ind, og det med en særdeles kraftig rambuk.

Med en bevilling på 125 millioner til et nyt forskningscenter har Novo Nordisk Fonden haft labben rigtig godt nede i pengekisten. Og det er penge, der øremærket skal bruges på forskning i naturvidenskabsundervisning på universitetet.

The Novo Nordisk Foundation Center for University Science Education (USE), som navnet lyder, kommer til at være en del af Institut for Naturfagernes Didaktik (IND) på Københavns Universitet (KU), men med filia-

ler på Aarhus Universitet (AU) og Syddansk Universitet (SDU).

“På KU har vi været privilegerede, fordi universitetet som det eneste i Danmark vedvarende har besluttet, at der skulle være forskning på området. Men ambitionen har samtidig været, at miljøet i sig selv skulle kunne leve og skabe ekstern funding, og det har der bare ikke været kilder til. Derfor gik vi til Novo Nordisk Fonden og sagde: Det er et problem. For på sigt er der ikke midler til, at vi kan udvide og specificere forskningen på det her område,” fortæller Jan Alexis Nielsen, institutleder på IND, som har været med i hele den lange proces, der har ført til bevillingen.

Det er stadig åbent, hvilke forskningsprojekter som bevillingen kommer til at føre med sig. Men det vigtigste er, at man nu skaber et dedikeret forskningsmiljø omkring naturvidenskabelig fagdidaktik. Og det handler helt banalt om at ansætte forskere, som

The Novo Nordisk Foundation Center for University Science Education (USE):

CENTERETS KERNEINDSATSER

USE-CHANGE:

Forskningsbaseret kompetenceudvikling og formidlingsaktiviteter for undervisere og uddannelsesledere. Det langsigtede mål er at sikre, at universiteternes videnskabelige programmer designes, drives og udvikles på baggrund af forskningsbaseret viden, og at sikre systemisk anerkendelse af undervisning som et væsentligt aspekt af undervisernes profession.

BRUG AF FORSKNING:

Samarbejdsprojekter om fagdidaktisk forskning inden for tre områder på tværs af partnere og på tværs af discipliner. Det langsigtede mål er at opbygge et fremtrædende forskningsmiljø i Danmark med forskning, der både er genereret af og informerer om undervisningspraksis.

USE-SCHOLAR:

Finansiering af 11 ph.d.-studerende ved de tre partnerniljøer. Det langsigtede mål er at skabe en robust pipeline af talenter med et solidt fodfæste i disciplinen, i undervisningspraksis og i fagdidaktisk forskning.

USE-EXCHANGE:

Finansiering af internationale professorers besøg i de danske miljøer og rejsestipendier til danske USE-forskere og undervisere fra universiteternes naturvidenskabelige uddannelser, der tager til udlandet. Det langsigtede mål er at styrke dansk fagdidaktisk forsknings internationale status.

“Udfordringen har været, at der ikke er mange mennesker i Danmark, som både har en stærk tilknytning til de enkelte naturvidenskabelige fag og er dygtige fagdidaktiske forskere”

Jan Alexis Nielsen, institutleder på IND

altså skal sidde på både KU, AU og SDU. De første lektoropslag har allerede været ude, og de vil blive fulgt op af opslag om postdocstillinger og hele 11 ph.d.-stipendier.

“Udfordringen har været, at der ikke er mange mennesker i Danmark, som både har en stærk tilknytning til de enkelte naturvidenskabelige fag og er dygtige fagdidaktiske forskere. Fagdidaktiske forskere er typisk generalister med baggrund i fag som sociologi, psykologi eller uddannelsesvidenskab. Også internationalt mangler feltet modenhed. Ofte vil du eksempelvis på et matematikinstitut have en enkelt professor i fagdidaktik. Når du sidder der alene, er det svært at lave de store projekter, og så bliver forskningen sådan lidt spredt fægtning.”

Et af de gode eksempler på kapacitetsopbygning, der har inspireret Jan Alexis Nielsen og hans kolleger til at arbejde for centeret, er University of Colorado Boulder.

“Det er nok det største sted, jeg kender til i USA, i arbejdet med fagdidaktisk forskning og STEM-uddannelser. Og da de først fik samlet deres fagdidaktiske forskere, så kunne de simpelthen tiltrække større midler til også at lave noget, der gik på tværs af fagene. De kunne også tiltrække flere internationale forskere til enten at komme dertil eller arbejde sammen med dem i projekter. Der er bare noget omkring det *strength in numbers*, som de virkelig har kunnet mærke,” fortæller han.

DRYP PÅ DEGNEN?

Novo Nordisk Fondens bevilling til naturfagsdidaktikken kommer som seneste begivenhed i en længere periode, hvor STEM-fagene på alle niveauer af uddannelsesspektret er blevet støttet og promoveret på forskellig vis. Og man kan ikke fortænke fagdidaktikere på andre områder i at skæve med en vis misundelse mod det nye center. Men som bekendt drypper det ofte på degnen, når det regner på præsten. Jan Alexis Nielsen tror på, at bevillingen kan blive et løft for universitetspædagogikken i Danmark generelt.

“Jeg tænker i første omgang, at der vil være forskningsprodukter, som bliver lavet i

centeret, der vil være relevante på det sundhedsvidenskabelige område også. Det kan vi allerede se, fordi vi på mit institut arbejder med både Det Naturvidenskabelige Fakultet og Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet i forhold til den pædagogiske kompetenceudvikling.”

I forhold til de tørre områder vil forskningen ikke have den samme relevans. Men til gengæld håber Jan Alexis Nielsen, at centeret og den store bevilling i sig selv kan bane vejen for bevillinger til mere didaktisk forskning på de områder.

“Nu er ballet ligesom åbnet, i forhold til at der faktisk er nogle, der gerne vil støtte noget forskning inden for universitetsdidaktikken. Måske kan det åbne for, at man stille og roligt begynder at opbygge nogle forskningsenheder i den akademiske streng – ikke i den administrative streng – inden for de fakultære områder. Det kunne jeg da håbe,” siger han, med henvisning til at universitetspædagogikken i dag typisk udvikles og understøttes i TAP-enheder.

FLERE MIDLER I BAGHÅNDEN

Jan Alexis Nielsen understreger, at bevillingen og centeret ikke er et udtryk for, at den naturvidenskabelige undervisning i dag ikke er god.

“Vi har bare ikke haft kapaciteten til virkelig at undersøge de steder, hvor det går rigtig godt, og hvordan vi kan bruge det i andre kontekster,” siger han.

Han tilføjer også, at der ikke er givet nogle løfter til Novo Nordisk Fonden om konkrete resultater i form af lavere frafald eller dygtigere kandidater.

“Det, vi har stillet fonden i udsigt, er, at der i langt højere grad vil blive arbejdet forskningsbaseret med den pædagogiske kompetenceudvikling af underviserne. Men jeg er sådan set ikke i tvivl om, at både den enkelte studerende og den enkelte underviser vil få noget ud af det her.”

Bevillingen vil kunne finansiere USE i fem år. Men hvis centeret evalueres positivt, vil der herefter komme en bevilling til yderligere tre år. ■

Af CLAUS BAGGERSGAARD med hjælp fra ChatGPT
cbl@dm.dk

MARGRETHE VESTAGER NY BESTYRELSESFORMAND FOR DTU

Den snart forhenværende EU-kommissær og ledende næstformand i Europa-Kommissionen, **Margrethe Vestager**, tiltræder som ny bestyrelsesformand for Danmarks Tekniske Universitet (DTU) den 1. januar 2025. Hun overtager posten fra den svenske professor Karin Markides, der er rektor og CEO for det japanske universitet Okinawa Institute of Science and Technology.

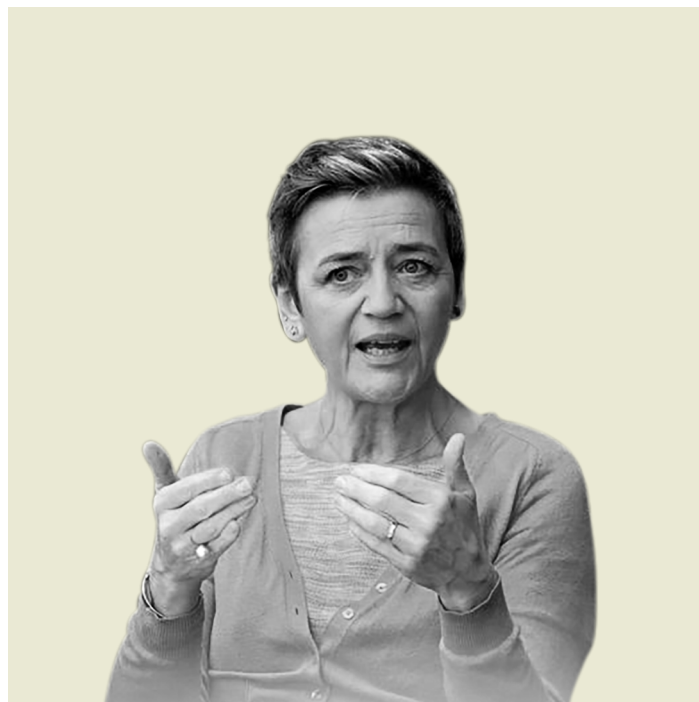
Margrethe Vestager har haft en lang politisk karriere, hvor hun blandt andet har været økonomi- og indenrigsminister samt vicestatsminister. Siden 2014 har hun været konkurrencekommissær i EU og fra 2019 også ledende næstformand i Europa-Kommissionen.

Helle Vang Andersen, formand for udpegningskomitéen, fremhæver Margrethe Vestagers erfaring og kompetencer inden for digitalisering og samfundsforhold som afgørende for valget af hende. Ifølge Helle Vang Andersen passer Margrethe Vestager godt til DTU's strategiske fokus på digitalisering og bæredygtighed.

Margrethe Vestager ser frem til at tage del i DTU's udvikling og bidrage til universitetets

rolle i at møde globale udfordringer som klimaforandringer og teknologiens indvirkning på samfundet.

“Der er brug for ny teknologi i forhold til de udfordringer, vi står over for på kloden: Klimaforandringer, biodiversitet, levevilkår og vores sikkerhed. Men der er også brug for, at vi bruger teknologien på en ordentlig måde, der tjener menneskeheden bedst. Jeg mener, det er alt det, DTU står for. Det er én af de mest moderne og relevante institutioner, man kan forestille sig. Og det er et stort privilegium at få lov til at være formand for bestyrelsen,” siger Margrethe Vestager.

ÅRETS UNDERVISERE ER FRA SDU OG RUC

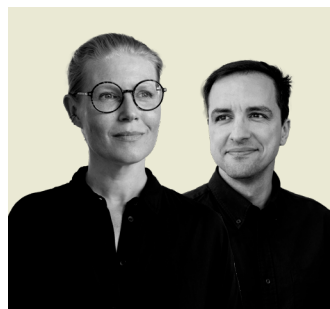

FOTO: SØREN KJELDGAARD

Syv inspirerende undervisere fra landets videregående uddannelser er blevet hædret med Uddannelses- og Forskningsministeriets Undervisningspris 2024. To priser går til undervisere på universiteterne. Priserne blev overrakt af H.M. Dronningen og uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund den 23. september. Årets prismodtagere har udmærket sig ved deres innovative undervisningsmetoder, der blandt andet inddrager rollespil, cases og praksiserfaringer fra erhvervslivet, for at forberede de studerende på arbejdsmarkedet.

Lektor Jaime Castan Pinos fra Syddansk Universitet modtager prisen for sin brug af simulationer og rollespil i undervisningen i international politik. Hans undervisning aktiverer de studerende og giver dem en hands-on-forståelse af komplekse geopolitiske spørgsmål.

Lektor **Sofie Pedersen** fra Roskilde Universitet bliver hædret for sin undervisning i socialpsykologi, hvor hun bruger virkelighedsnære cases og konstruktiv provokation til at udfordre de studerendes forståelse og udvikle deres analytiske evner.

Med prisen følger 500.000 kroner, hvoraf 300.000 kroner går til udviklingsaktiviteter, der styrker undervisningsmiljøet på uddannelsesinstitutionerne, mens 200.000 kroner er en personlig hæderspris.

Undervisningsprisen uddeles for at fremhæve og anerkende den store betydning, som engagerede undervisere har for både de studerende og undervisningsmiljøet.

SARA GREEN MODTAGER VIDENSKABERNES SELSKABS SØLVMEDALJE

Lektor **Sara Green** fra Københavns Universitet er blevet tildelt Videnskabernes Selskabs Sølvmedalje 2024 for sin forskning i personlig medicin. Hun forsker i, hvordan brugen af sundhedsdata kan føre til mere individualiseret forebyggelse, men også skabe nye udfordringer som usikkerhed og overdiagnostik.

Sara Green, der er lektor i videnskabsteori ved Institut for Naturfagernes Didaktik, har gjort sig bemærket for sin tværfaglige tilgang. Hun arbejder tæt sammen med forskere fra humaniora, samfundsvidenskab og naturvidenskab og har

gennem sit arbejde bidraget til en dybere forståelse af personlig medicins konsekvenser for både videnskab og samfund.

Med Sølvmedaljen følger et legat på 100.000 kroner, som Sara Green vil bruge til at styrke samarbejdsprojekter og formidling af sin forskning. Medaljen blev overrakt ved Videnskabernes Selskabs medlemsmøde den 26. september 2024.

JESPER WENDEL NY DEKAN PÅ AAU

Aalborg Universitet har ansat professor **Jesper Wengel** som ny dekan på Det Ingeniør- og Naturvidenskabelige Fakultet, ENGINEERING, med tiltrædelse 1. december 2024. Jesper Wengel kommer fra en stilling som prodekan for innovation og samfundsrelationer ved Københavns Universitet og er en erfaren forsker og entreprenør inden for kemi og bioteknologi.

Jesper Wengel, der har en ph.d. fra Odense Universitet, har haft en lang karriere som professor og forskningsleder ved både Københavns Universitet og Syddansk Universitet. Han har også etableret flere virksomheder inden for bioteknologi og livsstil og været involveret i deres udvikling. Jesper Wengel ser frem til at bruge sine erfaringer inden for forskning, uddannelse og innovation til gavn for fakultetet og universitetet.

Rektor Per Michael Johansen udtrykker glæde over ansættelsen og fremhæver Jesper Wengels stærke ledelsesevner og fokus på innovation.

CARLSBERGFONDETS FORSKNINGS-PRISER GÅR TIL AU- OG KU-FORSKER

Professor **Rubina Raja**, professor og centerleder på Aarhus Universitet, og **Jesper Qualmann Svejstrup**, professor og centerleder på Københavns Universitet, er blevet tildelt Carlsbergfondets Forskningspriser 2024 for deres banebrydende bidrag til henholdsvis arkæologi og molekylærbiologi. Priserne blev overrakt af H.M. Dronningen og uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund ved en ceremoni på Ny Carlsberg Glyptotek.

Rubina Raja modtager prisen for sine omfattende arkæologiske studier, som har givet nye indsigter i antikke bysamfund, portrætkultur og verdenshistoriske begivenheder. Hendes arbejde med high definition-udgravningsmetoder har sat nye standarder inden for international arkæologi.

Jesper Qualmann Svejstrup hædres for sin forskning i de molekylære mekanismer bag gens transskription. Hans opdagelser har givet afgørende forståelse for, hvordan fejl i denne proces kan føre til alvorlige sygdomme, og hvordan genomets stabilitet opretholdes under stress.

Carlsbergfondets Forskningspris uddeles til danske forskere, der har ydet væsentlige bidrag til grundforskning på internationalt niveau. Med hver pris følger 2 millioner kroner. Heraf gives 1,5 millioner kroner til forskningsaktiviteter, mens 500.000 kroner gives som en personlig hædersbevisning.

AU-FORSKER VINDER NOBELPRIS I BÆREDYGTIGHED

Professor **Klaus Butterbach-Bahl** fra Aarhus Universitet har modtaget Nobel Sustainability Award for sit arbejde med at kortlægge landbrugets udledning af klimagasser og finde bæredygtige løsninger. Klaus Butterbach-Bahl, der leder forskningscentret LandCRAFT, har sammen med sine kolleger fokus på at udvikle alternative landbrugsmetoder, som reducerer miljøbelastningen.

Prisen, der er stiftet af efterkommere af Alfred Nobels bror, Ludvig Nobel, blev første gang uddelt i 2022 og anerkender forskere, der har ydet en særlig indsats for bæredygtig omstilling. Med prisen følger 1,3 millioner svenske kroner, og årets prisoverrækkelse finder sted i San Francisco i november.

Klaus Butterbach-Bahl, der oprindeligt er fra Tyskland, har gennem sin karriere forsket i, hvordan forskellige landbrugssystemer globalt påvirker klimaet. Hans forskning har blandt andet omfattet rismarker i Kina, kvæghold i Afrika og tropiske skove i Sydøstasien.

NYT ITU-PROJEKT OM GRØN OMSTILLING SKAL SIKRE MILJØRETFÆRDIGHED

Et nyt fireårigt forskningsprojekt, EnJUSTICE (Transitional Environmental Justice), finansieret af NordForsk og koordineret af lektor **Vasilis Galis** fra IT-Universitetet i København, vil samarbejde med oprindelige folk og lokale græsrodsbevægelser i Grønland, Litauen og Sápmi for at sikre en mere retfærdig grøn omstilling. Projektet, der starter i 2025, har modtaget 1,3 millioner euro i støtte.

EnJUSTICE-projektet fokuserer på at inkludere marginaliserede grupper og sikre, at deres behov og perspektiver indgår i beslutningsprocesserne om den grønne omstilling i det nordisk-baltiske område. Projektet vil undersøge nye former for demokratisk engagement og sikre, at de oprindelige folk og lokale interessegrupper får en stemme i udformningen af regionens energifremtid.

Målet er at skabe en mere inkluderende og ligeværdig omstilling til et fossilfrit samfund, der tager højde for de ulige magtdynamikker, som ofte overser de mindre landes og lokalsamfunds behov.

FOTO: ANDRÉS GONZÁLEZ

KU-FORSKER FÅR PRIS FOR FORSKNING I HUNDENS OPRINDELSE

Christy Anna Hipsley fra Københavns Universitet har vundet prisen Årets Originale Idé 2023, som uddeles af Danmarks Frie Forskningsfond. Prisen blev overrakt under fondens årlige forskningskonference den 26. september. Christy Anna Hipsley forsker i hundens domesticering og håber at opklare, hvornår og hvordan ulven blev tæmmet og blev til den moderne hund.

Christy Anna Hipsley er ansat ved Biologisk Institut og leder forskningsprojektet DOG-ROOTS, hvor hun bruger en tværfaglig tilgang til at studere hundens udviklingshistorie. Hun benytter røntgen-CT-scanninger af hundekranier fra museer og sammenligner dna fra gamle fossiler med dna fra nulevende hunde. Dette skal give indsigt i overgangen fra ulv til hund og fastlægge en mere præcis tidslinje for domesticeringen, som menes at være sket for mellem 40.000 og 15.000 år siden.

Christy Anna Hipsleys originale metode og kombination af kendte og nye teknikker har sikret hende hæderen. Prisen blev overrakt af H.M. Dronningen, som siden 2024 har været protektor for Danmarks Frie Forskningsfond.

NY INSTITUTLEDER PÅ AU

Anne Louise Dannesboe Nielsen er den 1. november tiltrådt som institutleder på Institut for Fødevarer ved Aarhus Universitet. Hun kommer fra en stilling som centerchef for Fødevarereteknologi på Teknologisk Institut, hvor hun har arbejdet i 15 år, og bringer næsten ti års ledererfaring med sig.

Anne Louise Dannesboe Nielsen glæder sig til at arbejde med ledelse, grøn omstilling og at styrke instituttets interne og eksterne samarbejder. Med et stærkt netværk i fødevarerindustrien og stor erfaring inden for fødevarerområdet vil hun særligt fokusere på udviklingen af cellebaserede og plantebaserede fødevarer som en del af den grønne omstilling.

Dekan Eskild Holm Nielsen ser frem til samarbejdet og fremhæver hendes stærke ledelsesmæssige og faglige kompetencer som afgørende for valget af hende til stillingen.

AAU-PROFESSOR TINE JESS MODTAGER ERHOFF PRISEN

Professor **Tine Jess**, leder af det nationale grundforskningscenter PREDICT ved Aalborg Universitet i København, modtager Erhoff Prisen 2024. Prisen uddeles af Erhoff Fonden til personer eller institutioner, der har ydet en betydningsfuld indsats inden for udforskning eller behandling af sygdomme.

Tine Jess hædres for sin banebrydende forskning i inflammatoriske tarmsygdomme, som har opnået stor international anerkendelse. På blot tre år har hun gjort PREDICT til et internationalt anerkendt forskningscenter med medarbejdere fra seks kontinenter og samarbejde med førende institutioner som Harvard, UCSD og The Francis Crick Institute.

Prisen på 300.000 kroner blev uddelt ved en ceremoni i København den 27. september 2024.

NY PROFESSOR I ASIENSTUDIER PÅ KU

Ravinder Kaur er tiltrådt som professor i asienstudier ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier (ToRS) på Københavns Universitet. I den forbindelse holdt hun tiltrædelsesforelæsningsen 'Drawing the Global South: India and Beyond' den 27. september.

Forelæsningsen omhandlede det globale syds rolle i de nye geopolitiske realiteter, der blandt andet blev tydelige efter Ruslands invasion af Ukraine i 2022. Ravinder Kaur belyste, hvordan Asien, Afrika og Latinamerika har afstået fra at tage side i konflikten, og hvordan denne neutralitet afspejler en voksende global indflydelse. Ravinder Kaur viste også, hvordan nutidens bevægelser har rødder i historiske udviklinger og praksisser.

VILLUM SYNERGY-BEVILLING TIL FORSKERE FRA ITU OG KU

Lektor **Anna Rogers** fra IT-Universitetet i København og lektor **Hjalmar Carlsen** fra Københavns Universitet har modtaget en Villum Synergy-bevilling fra Villum Fonden. Bevillingen går til udviklingen af et nyt forskningsværktøj, AInterviewer, der skal lette arbejdet med kvalitative interview i stor skala. Projektet kombinerer datalogi og samfundsvidenskab og sigter mod at skabe en ramme, hvor generative AI-modeller kan bruges til at indsamle store mængder kvalitative data.

Ved at bruge Transformer-baserede sprogmodeller skal værktøjet muliggøre dybde-interview med et stort antal deltagere, hvilket vil gøre det lettere for forskere at indsamle nuancerede data inden for samfundsvidenskabelige emner. Projektet er særligt relevant for samfundsforskning, hvor det ofte er udfordrende at håndtere store datasæt.

AInterviewer-projektet vil i første omgang blive brugt til at undersøge danske borgeres holdninger til den grønne omstilling. De indsamlede data forventes at kunne bidrage til udformningen af datadrevne politikker, der kan understøtte en bæredygtig fremtid.

KAJ GRØNBÆK FORTSÆTTER SOM INSTITUTLEDER PÅ DATALOGI VED AU

Professor **Kaj Grønbæk** er blevet genudnævnt som leder af Institut for Datalogi ved Aarhus Universitet for yderligere tre år. Kaj Grønbæk har været en del af universitetet i 43 år, først som studerende, derefter som professor siden 1999 og siden 2018 som institutleder.

Ifølge dekan Birgit Schiøtt har Kaj Grønbæk ydet en væsentlig indsats for instituttet, særligt i forbindelse med Aarhus Universitets digitaliseringsindsats, som har ført til en ekspansion af instituttet og en styrkelse af dets internationale forskningsmiljø. Han har desuden været aktiv i debatten om uddannelse af it-specialister og arbejdet for øget internationalisering gennem både forskerrekuttering og optagelse af udenlandske studerende.

Kaj Grønbæk forsker i emner som ubiquitous computing, augmented reality og interaktionsdesign. Han har også været formand for ATV's Digitale Visionsråd og er medlem af flere rådgivende organer, herunder Region Midtjyllands advisory board for kunstig intelligens.

De kommende år vil blandt andet fokusere på cyber security og styrkelse af internationale uddannelser.

Fra venstre mod højre ses Nini Pryds, Anke Hagen, Anders Bjarklev og Bjarne Ersbøll

FEM DTU-FORSKERE MODTAGER RIDDERKORS

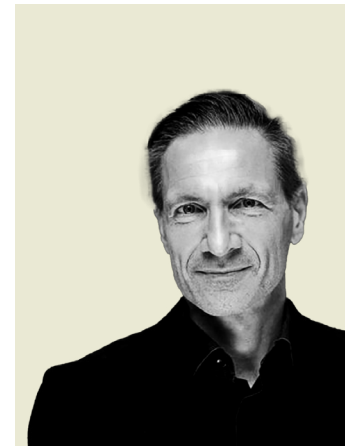
Fem forskere fra Danmarks Tekniske Universitet (DTU) har modtaget Kongehusets ridderkors af Dannebrogordenen i 2024. Uddelingen fandt sted ved DTU's professormiddag den 5. september, hvor de hædrede forskere var **Anke Hagen**, **Bjarne Ersbøll**, **Niels Henrik Mortensen**, **Nini Pryds** og **René Forsberg**. DTU's rektor, **Anders Bjarklev**, blev desuden tidligere udnævnt til Ridder af 1. grad.

Rektor Anders Bjarklev har ledet DTU siden 2011 og har stået i spidsen for universitetets udvikling til en internationalt anerkendt institution. Anke Hagen fra DTU Energi er blevet anerkendt for sin forskning i energikonverteringsteknologier, mens Bjarne Ersbøll fra DTU Compute har bidraget til udbredelsen af statistiske metoder inden for ingeniørvidevidenskab. Niels Henrik Mortensen fra DTU Construct har arbejdet med produktudvikling og digitale løsninger, og Nini Pryds fra DTU Energi er kendt for sin forskning i funktionelle materialer. René Forsberg fra DTU Space er en verdensledende ekspert i måling af Jordens tyngdefelt, som har stor betydning for klimaforskning.

Udnævnelsen af de fem forskere markerer en betydelig anerkendelse af deres bidrag til dansk forskning og innovation.

NY PROFESSOR I ENGELSK PÅ KU

Robert Rix er tiltrådt som professor i engelsk ved Institut for Engelsk, Germansk og Romansk (Engerom) på Københavns Universitet. I den anledning holdt han tiltrædelsesforelæsningsen 'Warming World, Frozen Fables: Histories of

Imperialism and Imagination in the Arctic' den 4. oktober. Forelæsningsen fokuserede på arktisk imperialisme i 1800-tallet, hvor stigende temperaturer skabte forhåbninger om lettere adgang til regionen, herunder Grønland. Særligt europæiske og amerikanske opdagelsesrejsende var interesserede i at genopdage den såkaldte 'Grønlands forsvundne koloni' – nordiske bosættere, som man havde mistet kontakten til 400 år tidligere. Robert Rix belyste i forelæsningsen, hvordan imperialismen i Arktis udspandt sig af et komplekst samspil mellem politik, ideologi, kulturelle myter og klimaforandringer. ■

Læs flere navnenyheder

Af LASSE HØJSGAARD
lah@dm.dk

Husk chokolade – det giver Nobelpriser

Der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem landes forbrug af chokolade og chancen for, at deres indbyggere vinder en Nobelpris. Så hvorfor lade være?

Korrelation indebærer ikke årsagssammenhæng. Den huskeregel har vi naturligvis alle noteret. Men ... omvendt skal man også være varsom med at afvise en sammenhæng, fordi man ikke kan forklare den.

Derfor: Har du ambitioner som forsker, så køb en plade chokolade med hjem til aftenkaffen. Og helst mørk chokolade. Bare for en sikkerheds skyld.

Statistikken taler i hvert fald sit eget klare sprog: Der er en signifikant korrelation mellem indtagelse af chokolade og antallet af tildelte Nobelpriser. Det blev fastslået af den schweiziske kardiolog Franz H. Messerli i 2012 i tidsskriftet *The New England Journal of Medicine*.

Han konstaterede, at stoffet flavanol, som blandt andet forekommer i kakao, angiveligt er effektivt i forhold til at mindske eller ligefrem vende den kognitive tilbagegang, der kommer med alderen. Og derfor blev han nysgerrig på, om der er en sammenhæng mellem en befolknings indtag af chokolade og dens kognitive evner.

Og det er der, i hvert fald statistisk. Med sit eget land – Schweiz – som mønstereksemplet kunne Franz H. Messerli påvise en signifikant statistisk korrelation mellem landes forbrug af chokolade og antal vundne Nobelpriser. Groft sagt var det af de undersøgte lande kun Sverige, der skilte sig ud, men de har jo også en slags hjemmebanefordel – det var i hvert fald Franz H. Messerlis egen forklaring på variationen.

Han vurderede på baggrund af den eksisterende viden om chokolades kognitive fremmede egenskaber, at det er ganske sandsynligt, at chokoladekonsumeringen skaber "frugtbar jord for spirende Nobelpristagere".

Dog noterede han også den hypotese, at kognitivt overlegne personer er mere bevidste om de helbredsmæssige fordele

ved flavanolrige fødevarer som mørk chokolade og derfor indtager mere.

Som en tredje mulighed nævnte han, at der kan være socioøkonomiske, geografiske og klimatiske forhold, der spiller ind. Men det mente han ikke kan forklare den snævre korrelation, han observerer.

I sin konklusion skrev Franz H. Messerli – lidt kedeligt – at det stadig afventer at blive fastslået, at chokolade er mekanismen, der fører til flere Nobelpriser.

I Forskerforums redaktion mener vi dog ikke, at der er nogen grund til at tage chancer: Køb en masse chokolade – også til kollegerne!

